ЛЕМКІВЩИНА
LEMKIVSHCHYNA

РІК XXIII, Ч. 2 (89) ЛІТО — 2002 — SUMMER VOL. XXIII, No. 2 (89)

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY IN A FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
PUBLISHED BY ODLWU, INC.

РІК XXIII, Ч. 2 (89) ЛІТО – 2002 – SUMMER VOL. XXIII, No. 2 (89)

ЗМІСТ

В. Хомик: Соками налите літо 1
До 55-ліття акції "Вісла"
Д. Гованська: Акція "Вісла" 2
О. Войнарович: Вклонююсь тобі 3
Заява СКУ з нагоди 55-ліття акції "Вісла" 5
М. Кертичак: "Будемо зміцнювати зв'язок з Рідною Землею" 6
Президент Польщі простягнув козакові руку 8
List Prezydenta do uczestników konferencji o akcji "Wisła" 9
СКУ. До уваги депортованих 10
На мистецькі теми
П. Дуда: Пора стиглих плодів 11
Слідами традиції, обрядів
Л. Тхір: Лемківське весілля у селі Явірник (І) 13
Бюлетень СФУЛО
І. Щерба, М. Дупляк: Величаво пройшов III Конґрес СФУЛО 16
Резолюції і Ухвали Конґресу 20
М. Мигаль: Дзвони Лемківщини 22
Л. Лисогурська: Чи буде храм на Скалі? Буде! 25
М. Райтар: "Незлим, тихим словом" в Сяноці 27
В. Ковальчук: Дорога до Ждині 28
З життя організації
Привіт з нагоди "Ватри" в Ждині 29
45 літ відданої праці І. Купини (5-ий Відділ ООЛ) 29
Посмертні згадки:
св. п. В. Кікта, св. п. І. Чулик 31
Коляда 2001-2002 р., список жертводавців 32

На обкладинці: А. Хомик. "Жнива". Скло. З приватної колекції М. і Ст. Дупляк.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ:
Марія Дупляк (гол. редактор), *Павло Лопата*

EDITORIAL BOARD:
Marie Duplak (Editor-in-chief), *Pavlo Lopata*

Мистецьке оформлення обкладинки Михайла Черешньовського
Cover design by Mykhailo Chereshniovskyi

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Зенон Галькович	голова
Марія Дупляк	1-ий заст. голови і реф. зовнішніх зв'язків
Стефан Гованський	2-ий заст. голови і музейний реф.
Анна Войтович	секретар
Стефан Косцьолек	скарбник

РЕФЕРЕНТУРИ

Василь Гаргай	організаційна
Юрій Ковальчик	допомогова
Іван Ґресь	культ.-освітня

ВІЛЬНІ ЧЛЕНИ

Іван Васічко, *Іван Філь*, *Зенон Войтович*, *Микола Дупляк*, *Володимир Блажейовський*, *Теодор Малиняк*, *Анна Павелчак*

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Михайло Дзіман	голова
Теодор Марчівський	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Іван Хомко	голова
Юліян Котляр	член
Петро Русинко	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:
ODLWU, Inc.
P.O. Box 7, Clifton, N.J. 07011-0007

Адреса Редакції й Адміністрації:
"Lemkivshchyna" Magazine
P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011-0007 USA
Fax: 973-473-2144 e-mail: mduplak@aol.com

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, N.J. 07011
Tel.: (973) 772-2166
Fax: (973) 772-1963
e-mail: computopr@aol.com

СОКАМИ НАЛИТЕ ЛІТО

Із беріз скрипучий віз,
Кола — з соняхів злотаві,
Вже чека на перевіз
На духм'яній переправі
Соками налите
Літо.

* * *

Пахне медом. Сонце бризки
Розсіває при путі.
Випадають із колиски
В поле бджоли золоті.

Ронять вишні біле диво
На стежини хуторів,
Літо в травах варить пиво
Для охлялих косарів.

* * *

Горять вогні.
І бджіл рої сріблисті
Злітають в небо.
Пісні гойдаються на вітах
Плакучих верб.
А ген за тихою водою
Вогні блукаючі мандрують
В вінках барвистих.
Посеред маєва вінків
В човні по місячній стежині
Пливе Купайло.
Ніч чарівна
І дзвони малинові
У гривах трав.
Купала.

* * *

Пахощі цвіту й шелест отав
Щежрому літу червень оддав,
Погладив ниви, поїв суниць
І біля сливи ліг горілиць.

* * *

Стомився серпень на ріллі,
На вільху спер свої граблі,
Встромив серпа в пшеничиний стіг
І в холодочку спати ліг.

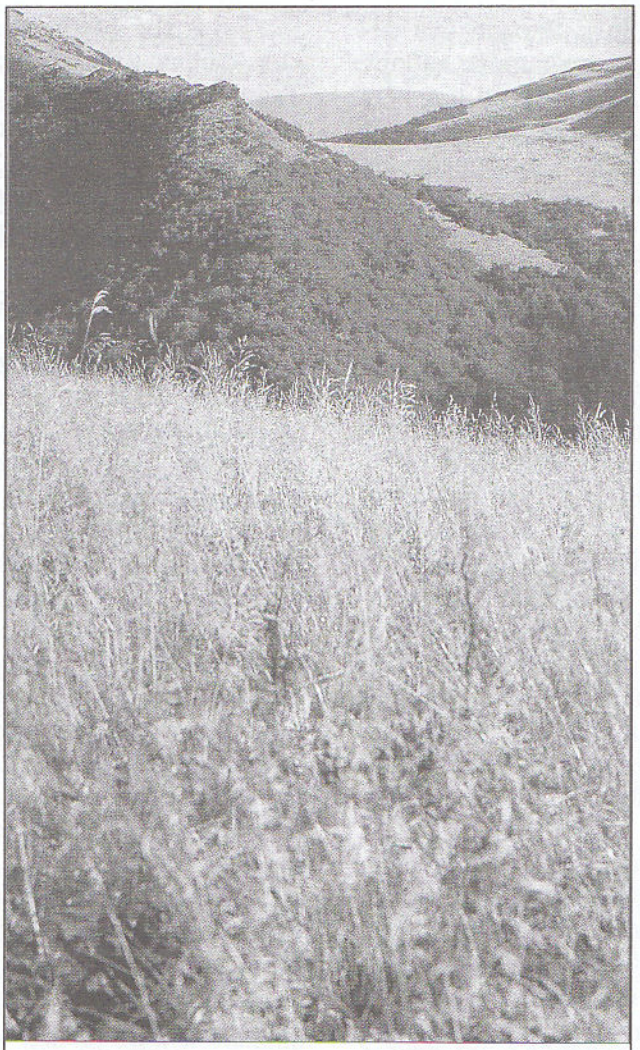

Краса Лемківщини

* * *

Синій вечір. В росах — квіти...
Місяць — сріблений горіх.
З-під розлогих крон рокити
Чути співи, жарти, сміх.

Сонна тиша. Ліс сосновий.
Спить лелека на крилі.
Час юнацької любові,
Ходить липень по землі.

* * *

Шумлять смарагдові ліси
В сріблистім маєві краси,
Біліють гречки по долині,
Овечки бродять в полонині.

У шатах білих косарі,
Немаов лелеки на зорі,
Валки кладуть ген по рівнині,
І вітер влігся у ліщині.

Заходить сонце. Лине дзвін,
Бредуть овечки до хатин.
Промінчик гасне на соснині.
Скінчився день на Лемківщині.

* * *

Задуха. Серпень. Градом піт.
Голівки хилить маків цвіт,
А женці жнуть... Снопи, як бочки,
Прилипли груди до сорочки.

О Боже ж мій, допоможи
Якось доперти до межі!
Задуха. Спека. Дух затерп.
В руці, як меч, сталевий серп.

* * *

Василь Хомик

Із збірки
"Лемківська молитва"

ДО 55-ЛІТТЯ АКЦІЇ "ВІСЛА"

ДІЯНА ГОВАНСЬКА

АКЦІЯ "ВІСЛА"*

Закінчення з попереднього числа

Початково концтабір в Явожні був філіялом гітлерівського концентраційного табору Освенцім, побудованим у 1943-му році поблизу копалень, де мали б працювати ув'язнені. В січні 1945-го року Явожно було визволене від німців і польська держава вирішила продовжити його існування, як табору праці. Іронія долі — після ремонту в лютому 1945-го року прибула сюди перша партія військовополонених німців.

Але, починаючи з травня 1947-го року, під час акції "Вісла", польський уряд ув'язнював там українських священиків, інтеліґенцію, і всіх тих, на яких впала підзора у допомозі УПА. Підставою арештів переважно були приватні доноси. І, ось тому будь-хто міг потрапити в Явожно, наприклад, за навчання української мови, тобто, "поширення української націоналістичної пропаґанди". І в результаті — сотні невинних людей були ув'язнені в Явожні без жодної підстави. Від травня 1947-го року до вересня 1949-го року, близько 4 тисяч українців сиділи в концтаборі в Явожні. З них 162 особи померли від тортур, голоду, хвороб, або самогубства.

Ткачук був арештований 15-го червня 1947-го року в хаті на Холмщині незадовго до переселення усього його села та родини. Польські вояки превели його до місцевости Томашова, де тримали в темному і сирому льоху разом з іншими. Він мені розповідав, як був покликаний на допит, де в кімнаті вже сидів один польський генерал і два солдати.

— "Но як там, бандеровєц", — спитав його генерал. "Скажи нам, як було у лісі. Що ти робив?"

В той сам час, його майбутня жінка також сиділа в цьому підвалі в Томашові. Пані Ткачик була заарештована на збірному пункті, коли вона з родиною вже чекала на відправку — переселення акцією "Вісла".

В Томашові жінок та мужчин трималося окремо, в сусідніх кімнатах. В стіні, що розділяла їх, була невелика шпарина і завдяки їй п. Ткачук одного разу стала свідком наступної сцени:

Приведений з допиту молодий незнайомець був ледь живий та цілком закривавлений — наслідки знущань польських жовнірів. Та у камері на нього чекало не співчуття чи допомога, а навпаки, один з таких же, як він, в'язнів з якоїсь там причини почав з ним запекло сваритися. Пані Ткачик не могла не реаґувати і вступилася за помордованого, з вимогою дати йому спокій. Так вперше пан Ткачик побачив свою майбутню дружину.

Пані Ткачик до сьогодні присягається, що не було жодних підстав до її арешту — вона ніколи не мала зв'язку з УПА, так як прозвучало в обвинуваченні. Кажучи її вустами: "Я потрапила в Явожно тільки через те, що була українкою".

Авжеж, її чоловік, котрий ще до війни, в сорокових роках вчився на лікаря — часто помагав пораненим українським партизанам. Але він не думає, що це спровокувало арешт, бо ніхто — навіть його родина — не знала про його контакти з УПА. Він мені сказав: "Нас брали усіх — винен, не винен. Як молодий, а ще помітний хоч трохи, то брали".

Пані Ткачик оповідала далі: "З Томашова нас везли вагонами до Явожна. Тепер показують як німці перевозили жидів, так і нас завезли — в таких же телячих вагонах. Не випускали нікого, і треба було всі фізичні потреби справляти в тому ж вагоні. А воші!.. Що в

---

* Доповідь виголошена під час лемківської "Ватри" в Елленвіл, Н.Й. у 2001 р.

Збережено стиль автора. *Ред.*

тому Томашеві люди вошів дістали! І я набралася їх досить, бо вмитися не було де. Три тижні нас в Томашові тримали. Потім, як привезли нас до того Явожна, то була ніч. А той лягер був 5 чи 6 кілометрів від станції, то нас поставили в колонках, а довкола були жовніри з карабінами, і так нас вели. Хто падав, то треба було піднімати, щоб жовнір не вдарив. І люди ішли і ішли так... не знаю кілька годин то було... кілька кілометрів... люди змучені. Ми прийшли до брами, на якій було написано "Centralny Obóz Pracy" — Центральний Лягер Праці".

Панство Ткачик розповіли мені і про умови життя в концтаборі Явожно. Вони спали в бараках на поверхових ліжках, по двоє втиснувшись на одне. Їжі діставали дуже мало — трохи кави і хліба на сніданок, на обід трохи зупи і бараболі. Польське керівництво концтабору винагороджувало тих українців, які доносили на своїх людей, даючи їм густішу зупу і більше хліба.

Всі ув'язнені мусили працювати. Пані Ткачик працювала швецем для війська, а пан Ткачик працював в шпиталі в другій частині концтабору, де тримали німецьких військовополонених. Він сказав, що в цій частині концтабору було краще, і що німці іноді підгодовували його.

Але найгіршою стороною концтабірного життя було постійні фізичні та психологічні тортури зі сторони польського керівництва. Брали ув'язнених на слідство і тяжко били, змушуючи доносити на інших. Також бувало, що польські солдати будили ув'язнених вночі і змушували годинами стояти на дощі, чи плигати жабки, чи шукати свої черевики, повикидувані солдатами надвір. Зі слів пана Ткачика, солдати, аби страшити українців, розпускали чутки, що з Явожна людей висилають на Сибір. Одна з жертв таких знущань — жінка, якій командир постійно говорив вигадані жахливі речі про її родину, не витримала психічно і кинулась на електричну загорожу навколо табору.

Нарешті в січні 1948-го року, пані і пан Ткачик були випущені з Явожна. Як і всі, вони мусили підписати зобов'язання — ні з ким і ніколи не говорити про Явожно.

В кінці-кінців, найбільш надзвичайним

■

Вклонюсь тобі, розтерзаний народе,
За те, що Україну в серці ніс
Крізь всі жахи, неволі і негоди,
Аби втекти з-під нищівних коліс.
Славетний дух єднає Лемківщину,
Де отчий край, де був колись вогонь.
Там й в пагонах пульсує батьківщина,
І гріє сонце пелюстки долонь.
Схилюся над землею: мов ікону,
До серця грудку рідну притулю.
Царює пам'ять в прикордонній зоні —
Я землю цю понад усе люблю.

Анна Войнарович

для мене була моя мандрівка по Лемківщині та інтерв'ю з лемками, котрі тепер там живуть.

З наплечником за спиною я почала свої подорожі по Східній Лемківщині, де говорила з людьми в Команчі і Зиндранової, та перейшла через цю територію до Поляни, Кремпної, Устя Горлицького... аж до Західної Лемківщини і до сел моїх прадідів, Смереківця і Ждині.

Треба підкреслити, що люди, які були переселені під час акції "Вісла", не могли офіційно повернутися до своїх земель аж до 56-го року, коли Władysław Gomułka став головою польської держави, і почалась епоха політичної лібералізації в Польщі. Навіть тоді дуже багато лемків ще хотіли повернутися на Лемківщину, але всі, з котрими я говорила, пояснювали, скільки труду це вимагало. Переселені до того часу вже жили на заході майже 10 років, і вже так чи інакше загосподарились. Багато з них стали перед дилемою: що робити... чи залишитись, бо земля і економіка в західній Польщі були кращі, чи повертати до своїх гір і коріння. І як можна було знову розбудувати їх суспільство на Лемківщині, коли мешканці були розкинені по всіх усюдах? Наприклад, 900 мешканців села Фльоринки були переселені до 30-ох різних місцевостей на заході.

Переважно ті лемки, які вирішили повернутися з заходу до їх сіл, мусіли купити бувше своє власне майно від "ґуралів" або поляків, які там жили. Також часто хати тих лемків вже не

існували, бо були розвалені після виїзду господарів.

Під час мого подорожування, я ясно побачила, що Лемківщина була страшно знищена і майже загублена.

До того ще, багато лемків, котрі навіть повернулися, не можуть забути свої кривди — і через акцію "Вісла" і через неотримання рекомпенсації. Я ніколи не забуду мою розмову з паном Суховацьким, котрий повернувся до свого села Конечна, на Лемківщині. Пан Суховацький не хотів робити інтерв'ю зі мною, він дотепер не забув, що польська держава ніколи не повернула йому його ліс.

"Но так як повідам, — Суховацький мені пояснив, — мої тато мали двадцять два гектарі... но і то вшитко пропало. Поляки вшитко взяли, а мусіли зме вшитко купити — і поле, і хижу, і вшитко. Но, який то порядок? А што ви мі поможете? Ніч! Оддате мі дашто? Ні! Тота бесіда на дармо. Шкода бесідувати. Кого то інтересує? Хто мі поможе? Нихто мі не поможе. Нихто мі не оддаст".

21-го травня 1997 року Президент Польщі і України, Александер Кваснєвський і Леонід Кучма підписали декларацію, що майбутні польсько-українські стосунки повинни бути збудувані на правді і справедливости. Президенти також признали трагічні частини польсько-української історії, включаючи акцію "Вісла". Після підписання того документу, Президент Кучма заявив, що сьогодні вже нема нерозв'язаних проблем в польсько-українських стосунках.

Я сказала б, що Суховацький та інші переселенці думають інакше.

Кінчаючи, я маю сміливість обмінятися з вами своїм баченням того, що наше українське суспільство в Америці може зробити, щоб допомогти Лемківщині.

Коли я думаю про те, з чим повертаюся з Польщі, я можу сказати — я повернулась з більшою гордістю за моє лемківське коріння. Я мала нагоду ходити на землі моїх предків, бути на фестивалях, які пропаґують лемківські звичаї і фолкльор, і всюди навколо чути лемківський діялект.

Як американка лемківсько-українського походження, я — як і більшість моїх лемківсько-українських друзів — була вихована насамперед в "українському" дусі, а, по-друге, в "лемківському".

Я хочу підкреслити, що нема нічого злого в тому, і я розумію, як тяжко американцям збагнути історію та трагедію Лемківщини, коли багато з них навіть не знають існування України. З другого боку, я думаю, що дуже важливим є не забути унікальні лемківські звичаї та традиції.

Я була вихована в українському суспільстві в Америці, була членом СУМ і ходила на танці, де ми вчились танцювати гопака, та брала участь в політичних маршах в Вашінґтоні за вільну Україну. Знову — це все дуже добре, і я далі буду працювати на користь всього, що "українське". Але була б велика шкода, якби я забула про мої корені в Бескидських горах на Лемківщині. Мушу сказати, що пам'ятаю часи, коли я ходила до української школи і один чи двоє моїх ровесників сміялися з мого лемківського діялекту. В результаті — я перестала "бесідувати" і старалася тільки "розмовляти". Я вже забула багато лемківських слів через це.

Я не соромлюся тепер цієї різниці. Я горда з моїх лемківських коренів, і я розумію як люди мого малого, та гордого народу терпіли в 47-му році, та як сьогодні намагаються утримати своє розкинине по Польщі суспільство разом.

Я хочу сказати, що після здобуття мого досвіду я не вірю, що оборону лемківської культури можна порівняти з "лемківським сепаратизмом". Я добре розумію дебати між лемками-українцями і, так званими, "лем-лемками", котрі не чуються українцями — і я належу до тих, які вірять, що лемки є українцями, так як бойки, чи гуцули. Але я також думаю, що можна чогось навчитися і від "лем-лемків", котрі захищають лемківські традиції.

Організація Оборони Лемківщини є дуже важлива і достойна організація, бо дбає про територію і майбутність лемків. Але у світлі сьогоднішнього дня, я наважилася б сказати, що лемківське суспільство в Америці мусить тепер більше сконцентрувати свої зусилля на лемках-українцях з мойого покоління і молодших, і якось розбудити їх цікавість в своїх лемківських коренях. Чи створити більше співочих та танцювальних ансамблів, аби зберігати унікальні лем-

ЗАЯВА СКУ З НАГОДИ 55-ЛІТТЯ АКЦІЇ "ВІСЛА"

В 1947 році уряд Народної Польщі насильно депортував українське населення, понад 140,000 мужчин, жінок, дітей зі східних і південно-східних окраїн Польщі Держави, а саме Лемківщини, Перемишчини, Холмщини і Підляшшя, де українське населення жило від прадавних літ. Це виселення, яке проходило під назвою "Акція 'Вісла'", відбулося без попереднього відома і згоди українського населення. Депортування відбувалося в негуманний спосіб, часто із побоями а то і вбивствами українського населення та знищенням майна. Багато українців, зокрема провідних членів громади, священиків Греко-Католицької і Православної Церков, та навіть жінок і дітей, було запроторено до концентраційного табору в Явожні (на місці філіялу бувшого нацистівського концтабору Авшвіц). Українські в'язні перебували там в жахливих умовинах, і багато з них там погинуло.

В польських державних документах з того часу сказано, що депортація мала на меті "остаточно розв'язати українську проблему в Польщі". Тим чином українське населення було вирване із компактних громад в яких воно жило від віків. Воно було насильно розпорошене малими групками, серед назагал вороже наставленого польського населення, по території північних і західніх новоприлучених земель Польщі, з метою його асиміляції .

Українське населення Польщі в цей спосіб втратило своє особисте і громадське майно, свої установи, школи, духовну опіку і церкви, та свої прадідні землі. З втратою компактности, українське населення Польщі втратило практичну можливість на нормальний розвиток свого суспільства і своєї культури та можливість на політичну репрезентацію, а тим то і на право захисту своїх інтересів.

З відродженням демократичної Речіпосполитої Польщі, Українська громада нераз намагалася привернути увагу властей до кривд, які були заподіяні українському населенню. Українці сподівалися, що нове польське суспільство і його уряд пічне пороцес виправлення кривд, заподіяних жертвам акції "Вісла", поверне майно, відшкодує за насильство, забезпечить українцям можливість нормального суспільного та культурного розвитку, політичну репрезентацію в парляменті та уряді, і притягне до відповідальности ініціяторів та виконавців акції "Вісла".

На жаль окрім зрозуміння зі сторони Президента Польщі, Сейм та уряд Польщі до тепер не пошанував звернень українців, громадян Польщі. Але, жертви акції "Вісла" та їх нащадки, як і українці по всьому світі, не тратять надії, що польське суспільство та його провідна верства, включно з Римо-Католицькою Церквою, вплине на Сейм і уряд Польщі, щоб вибачитися перед своїми українськими співгромадянами та виправити заподіяні їм кривди. Таке поступування було б "вирішенням української проблеми в Польщі", гідним народу і держави, що зачисляє себе до толерантних та демократичних країн світу.

Закликаємо світове українське суспільство гідно відзначити трагічну річницю акції "Вісла", допомогти жертвам цієї насильної депортації та їх нащадкам добитися виправлення заподіяних їм кривд та подбати про відповідне насвітлення цієї горезвісної події по цілому світу.

Аскольд Лозинський
Президент

Юрій Даревич
Голова Комісії Людських і Громадянських Прав

ківські пісні, чи зорганізувати екскурсії, аби зберігати унікальні лемківські пісні, чи зорганізувати екскурсії на Лемківщину для молоді, щоб вони краще пізнали землю і історію своїх прадідів, чи старатися говорити і вчити дітей лемківському діялекту, аби він не загинув, одним словом, ми маємо докласти багато зусиль саме тут, щоби нова лемківсько-українська ґенерація в Америці знала, не забула, і в майбутньому дбала про їх зв'язки там, на Лемківщині.

Також скористаюся можливістю заохотити моє покоління ставати членами Організації Оборони Лемківщини, щоб ця організація могла продовжувати свою роботу на благо нашої малої Батьківщини.

На мою думку, треба помогати і Україні, і нашим людям в Польщі, але також треба пам'ятати про молодих лемків-українців на цій стороні океану, бо асиміляція іде дуже швидко тут, в Америці.

Завершенням відзначень 55-ої річниці акції "Вісла" у Варшаві було відкриття у Державному архіві Варшави документальної виставки «Акція "Вісла"». Виставлені документи та фотографії — це гольгота українців у Польщі: депортація вперше в Україну, опісля акція "Вісла", ув'язнення, табір в Явожні... Нашим читачам пропонуємо слово голови Об'єднання Українців у Польщі Мирона Кертичака на відкриттю виставки. — Редакція "Л".

"...Будемо зміцнювати зв'язок з Рідною Землею..."

СЛОВО МИРОНА КЕРТИЧАКА – ГОЛОВИ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ
ПІД ЧАС ВІДКРИТТЯ ВИСТАВКИ «АКЦІЯ "ВІСЛА"» В ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ МІСТА ВАРШАВИ, 22 КВІТНЯ 2002 Р.

Пане Міністре, Пані і Панове, шановна громадо,

Прагну висловити кілька роздумів від імені української спільноти, що зазнала депортації з рідних земель – Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини і Південного Підляшшя. На виставці холодне око документаліста-історика представляє різні відтинки епохи переселень 1947 року. Пригляньмося їм спокійно, без емоцій, нехай хоч на мить вони нам усім привернуть пам'ять місць, яких вже немає, людей, котрі відійшли, подій, про які дехто хотів би забути.

Виступаю від імені суспільності, якої до сьогодні вже також мало не бути. Бо метою політичних архітекторів колишньої епохи, вірних учнів «великого мовознавця» Йосифа Віссаріоновича (Сталіна) було остаточне вирішення українського питання в Польщі шляхом розпорошення української людності по західних і північних землях країни, заборона культивування всіляких форм суспільного життя в його національній традиції, знищення української культурної спадщини, а також усунення з життя спільноти Церкви, як інституції, що зміцнює духовність і тотожність.

З усією силою і великою сатисфакцією сьогодні заявляємо, що **пляни не здійснилися, що, не зважаючи на труднощі – ми вистояли, зберігаючи свою українську тотожність у багатьох регіональних різновидах**. Маємо, на жаль, також огірчення з приводу трагічного жнива асиміляції, що відбувалася протягом 55 років. Немає вже в нашій зорганізованій спільноті людей, що не витримали психічного тиску і принижування з боку оточення, які, особливо в перших роках після виселення, не хотіли довше бути громадянами другої категорії, а тільки цей стандарт громадянства був їм приналежний впродовж кількох десятиліть.

Працююча повним ходом антиукраїнська пропагандивна махина, культ Свєрчевського і "Łuny w Bieszczadach" спричинили, що був також суспільний дозвіл на дії, які топтали наше право і принижували гідність. Нас і наші традиції систематично викреслювано з культурного краєвиду, зруйновані церкви або призначені на стайні і склади для штучних добрив – це була реальна картина епохи презирства, а що був це недалекий час, пригадаю тільки, що в середині 90-их років у Перемишлі розібрано символічний купол греко-католицької церкви при повній пасивності або безсиллі держави, а також там же навіть супроти волі і рішення Святішого Отця не дозволено переказати святині українській релігійній спільноті. Це там також глузували з наших прав до свободи, забороняючи організовувати фестиваль української культури.

У 50-ту річницю акції «Вісла» у 1997 році на Конгресі Українців у Польщі ми звернулися до найвищої влади Речіпосполитої з постулятом ліквідації деяких її наслідків, м.ін. шляхом:

1. Повернення майна виселеним особам;
2. Допомоги держави тим, що прагнуть повернутись на рідні землі;
3. Признання в'язням Центрального табору праці (ЦТП) у Явожні повинностей, що належаться покривдженим сталінського періоду;
4. Повернення частини майна юридичних осіб сьогоднішнім суб'єктам;
5. Права до увіковічення жертв братовбивчої боротьби.

На жаль, у III Речіпосполитій наші посту-

лати виявилися надто далекосяжними. А прецінь злочинний характер Акції та її незаконність, які бачиться з перспективи держави права і основних гуманітарних вартостей, не викликають уже сумнівів. Зауважмо, що перебрання майна державою відбувалося незаконно в 1947 році, щойно після цього встановлено декрети м.ін. в 1949 і 1957 роках. Символом «пошани» до наших постулятів є розпродаж у поспіху Агентством сільськогосподарської власності державного майна великих площ ґрунтів (інколи разом із цвинтарями), наприклад в Бещадах, впливовим особам, чи також символічні змагання лемків про повернення лісів, які були їм забрані, причому не дотримуючись навіть вигляду правопорядку.

З проблемою репресованих в'язнів Явожна борюкається вже здається третій уряд, поки що без ефекту. Хочемо також довести до передання нашій суспільності символічного будинку Українського Народного Дому в Перемишлі, але, на жаль, безрезультатно, а з огляду на користування ним, загрожує нам судовий екзекутор.

Тому-то нехай нікого не дивує, що віра у справедливість, рівноправність і суб'єктність у демократичній державі права наражені на важкі випробовування. У цих справах повинна проявлятися добра воля і крихітка великодушности, що можуть бути основою для позитивних розв'язок. Тому-то **послідовно будемо вимагати реалізації наших прав всякими можливими засобами**, що доступні у демократичній державі, яку шануємо у маєстаті її законодавства, і яка повинна нам відплатити справедливістю.

Радіємо з волі, здобутої в 1989 р., беремо участь у публічному житті багатьма неурядовими суб'єктами, дбаємо за свою тотожність, організуючи культурно-освітнє життя. Підтримуємо ряд польсько-українських ініціятив, промуючи сусідську співпрацю у широкому розумінні цього слова. Раділи ми зі здобутої Україною свободи і з кожного дня утвердження нею незалежності. На наших очах будуються фундаменти польсько-українського поєднання і партнерства та стають вони позитивним натхненням для наших скромних дій.

Пане Міністре,

Від імені Об'єднання українців у Польщі та організацій, що з нами співпрацюють, прагну передати щирі слова визнання Президентові Речіпосполитої Пану Александрові Кваснєвському за гідну державного мужа наполегливість у кшталтуванні доброго сусідства, поєднання та стратегічного партнерства Польщі й України.

Прошу передати слова подяки за добачання складности долі нашої спільноти та пошанування її суб'єктности. Пам'ятатимемо про «спільну декларацію Президентів Польщі й України про співпрацю і поєднання», спільну з Президентом України участь у відкритті пам'ятника жертвам ЦТП в Явожні, у посвяченні пам'ятника воїнам Української Народної Республіки на православному цвинтарі на варшавській Волі, про почесний патронат над 55-літтям акції «Вісла», польсько-українськими програмами співпраці та культурними проєктами, а також зацікавлення нинішніми проблемами меншинних громад.

З повагою і вдячністю приймаємо прилюдну декларацію Пана Президента – слова вболівання в імені Речіпосполитої та однозначне засудження негідностей, яких ми зазнали за рішенням тодішньої держави. З тим більшим визнанням сприймаємо слова глави держави, бо знаємо, що ідуть вони під течію домінуючим стереотипним уявленням про історичну необхідність акції «Вісла». Ми переконані, що понадчасові вартости демократичної держави є імперативом для починань Президента. Ця як же важлива декларація записується золотими буквами в історію III Речіпосполитої, нехай буде дороговказом для інших політиків, обрії яких часто не сягають вище прагматичної невідкладності, чиновницької бездушности.

Пані і Панове,

У 50-ліття акції «Вісла» на нашому Конгресі у Варшаві вшанували ми пам'ять поляків, які на південно-східних окраїнах II Речіпосполитої загинули або потерпіли від українських рук, передусім на Волині. У червні 2001 року у Львові кардинал Любомир Гузар у присутності Папи Івана Павла II перепросив братів-поляків за тяжкі українські гріхи. Повторімо сьогодні ще раз: просимо вибачення і пробачаємо. Запалімо символічний вогонь пам'яті польським і українським жертвам кривавих подій та молімося, щоб: ніколи більше! Нехай епоха зневаги для вартостей, записаних у декалозі, відійде у небуття. Але сьогодні, від-

ІСТОРИЧНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

ПРЕЗИДЕНТ ПОЛЬЩІ ПРОСТЯГНУВ КОЗАКОВІ РУКУ

«Акцію "Вісла" і бездушні вчинки тодішніх польських властей щодо українців має бути однозначно засуджено. Від імені Польщі хотів би висловити співчуття всім, хто потерпів внаслідок ганебних дій», – написав президент Польщі Олександер Кваснєвський у зверненні* до учасників наукової конференції, присвяченій акції "Вісла".

Акція "Вісла" розпочалася 28 квітня 1947 року. Тоді на захід Польщі з її південного сходу було виселено близько 140 тисяч українців.

"Усе більше поляків розуміють, що лише за умови відкриття всієї правди можна вести діялог із іншими народами, – заявив, зокрема, у своєму зверненні Олександер Кваснєвський. – Величезну тінь на стосунки між поляками й українцями кинула Друга світова війна. Тоталітарні режими протиставили народи, а трагічні події воєнних часів влили в їхні серця ворожість і недовіру. У післявоєнні роки кому-ністичні власті вміло підсилювали обопільну ненависть, зміцнюючи у громадській свідомості негативний образ українця. Протягом років утвердилося переконання, що акція "Вісла" була прямим наслідком українських злочинів на Волині. Власті ПНР вважали: пролита там польська кров дала їм моральне право на вчинені ними щодо українців дії. Таке розуміння є, з етичної точки зору, неприпустимим. Покарання цілої української громади Польщі було застосуванням принципу колективної відповідальности, з яким не можна погодитися".

У своєму слові до учасників конференції** Олександер Кваснєвський висловив також задоволення з приводу відродження української громади Польщі. Заходи, присвячені 55-й річниці акції "Вісла", повинні, – переконаний президент Польщі, – стати ще одним приводом до польсько-українського порозуміння й привести "до повного поєднання, зміцнення діялогу, партнерства й дружби".

…"Подай же руку козакові, і серце чистеє подай!" – звертався колись до "брата-ляха" українець Тарас Шевченко. Поляк Олександер Кваснєвський, здається, цей заклик великого Кобзаря почув.

Аскольд Єрьомін

"Високий Замок", Львів, 20.IV.02

---

* Повний текст листа друкуємо в оригіналі — *Ред. "Л"*.

** Конференція влаштована заходом Інституту Національної Пам'яті відбулася 18-19 квітня в Красічині, Польща — *Ред. "Л"*.

криваючи цю символічну виставку, яка документує частку історії нашої спільноти, громади українців у Польщі, прагну проголосити ініціятиву, яку плянуємо зреалізувати, щоб **зберегти Пам'ять**. Пам'ять про скарби культури, документи і свідоцтво нашого багатовікового духовного життя, про церковну архітектуру та інші тривалі свідоцтва нашої тотожности.

Пропонуємо в Перемишлі на базі Українського Народного Дому встановити Український осередок пам'яті і поєднання, культури та інформації. Нехай служить зміцненню нашої тотожності і вносить вклад у діло культурної співпраці з Україною, нехай вносить реальний зміст у справу поєднання на прикордонні.

Дорогі Приятелі і Партнери з публічних і неурядових інституцій, допоможіть нам зреалізувати задум. Дуже розраховуємо на Вас. Нехай буде це черговий крок у невтралізації негативних наслідків депортації. Нехай служить багатокультурній едукації та допомагає майбутнім поколінням у підтримуванні зв'язків з рідною землею, яку предки змушені були залишити.

Бо **маємо намір туди послідовно повертатись і зберігати пам'ять** рідних коренів, співати пісні, доглядати за могилами, утверджувати нашу нечисленну суспільність, що замешкує терени від Лемківщини по Підляшшя. **Будемо зміцнювати зв'язок з рідною землею. Бо це була і є**, віримо, що залишиться на наступні століття **наша мала батьківщина** в нашій державі: Речіпосполитій. ■

LIST PREZYDENTA DO UCZESTNIKÒW KONFERENCJI O AKCJI "WISŁA"

Szanowni Państwo.

Ważną częścią polskiego dorobku ostatniej dekady jest nowe spojrzenie na naszą historię. Życie w wolnym i demokratycznym kraju pozwoliło nam poruszać tematy "tabu", odkrywać mało znane, często tragiczne karty naszych dziejów.

Lata komunistycznej hibernacji doprowadziły do zafałszowania obrazu przeszłości. Co więcej, oficjalna propaganda zebrała swoje żniwo w postaci stereotypów myślowych, wypaczeń i uproszczeń, funkcjonujących czasem jeszcze i do dzisiaj w powszechnej świadomości.

Niestety, wiele z nich dotyczy relacji pomiędzy Polakami a narodami i grupami etnicznymi zamieszkującymi tereny dzisiejszej i dawnej Rzeczypospolitej.

Dopiero dziś, w wolnej i pluralistycznej dyskusji, w szerszym i bardziej wrażliwym spojrzeniu, wyłania się prawda. Dochodzenie do niej jest trudnym i rozłożonym w czasie procesem. Coraz więcej Polaków rozumie, że tylko w pełnej prawdzie możemy prowadzić dialog z innymi narodami.

Stosunki polsko-ukraińskie mają długą, czasem burzliwą, historię. Wraz z nadejściem XX wieku rodzące się nacjonalizmy zaczęły niszczyć symbiozę współżycia wielu narodów. Ogromnym cieniem na stosunkach między Polakami i Ukraińcami położyła się Druga wojna światowa.

Ścierające się w Europie totalitaryzmy pchnęły oba narody przeciwko sobie, a tragiczne wydarzenia czasu wojny wlały w ich serca wrogość i nieufność. W latach powojennych komunistyczne władze umiejętnie podsycały wzajemne niechęci, umacniając w powszechnym odbiorze społecznym negatywny wizerunek Ukraińca.

Pięćdziesiąt pięć lat temu, 28 kwietnia 1947 roku, rozpoczęła się niesławna akcja "Wisła". Stała się ona wręcz symbolem wszystkich niegodziwości wyrządzonych przez ówczesne władze komunistyczne ludności ukraińskiej w Polsce.

Choć mowa o wydarzeniach sprzed ponad pół wieku, nadal istnieje wiele kontrowersji wokół przyczyn, przebiegu oraz skutków akcji "Wisła". Nie milkną spory historyków.

Warto jednak przy tym odnotować, że linie podziału nie zawsze przebiegają według narodowości czy przynależności państwowej. Pozostawiając rozstrzygnięcia fachowcom, kompetentnym badaczom historii, chciałbym odnieść się do ogólnoludzkiego, moralnego wymiaru sprawy.

Przez lata utarło się przekonanie, że akcja "Wisła" była bezpośrednią konsekwencją ukraińskich zbrodni na Wołyniu. Przelana tam polska krew miała dawać władzy ludowej moralne uzasadnienie dla jej poczynań wobec polskich Ukraińców.

Jednak takie rozumowanie jest nie tylko błędne – jest wręcz etycznie niedopuszczalne. Uderzenie w całą społeczność ukraińską żyjącą w Polsce było zastosowaniem zasady odpowiedzialności zbiorowej, na którą nie powinno i nie może być zgody.

My, Polacy, powinniśmy szczególnie pamiętać tragiczne skutki i ogrom nieszczęść, jakie stosowanie tej zasady sprowadza na wszystkich, którzy jej doświadczyli.

Z punktu widzenia integralności państwa polskiego można zrozumieć działania wojskowe wobec ukraińskiej partyzantki, która dążyła do okrojenia terenów Polski. Nie mogły one jednak stanowić żadnego usprawiedliwienia dla brutalnej pacyfikacji wsi ukraińskich, a tym bardziej dla przymusowych wysiedleń stu kilkudziesięciu tysięcy ludności cywilnej, również z regionów, gdzie Ukraińska Armia Powstańcza miała znikome poparcie, bądź w owym czasie już nie działała.

Akcja "Wisła" i całe bezduszne postępowanie władz wobec ludności ukraińskiej powinny zostać jednoznacznie potępione. W imieniu Rzeczypospolitej chciałbym wyrazić ubolewanie wszystkim tym, którzy ucierpieli w wyniku haniebnych działań.

Jednocześnie chcę powiedzieć, iż z wielkim szacunkiem i radością obserwujemy odrodzenie się społeczności ukraińskiej w Polsce. Wielu młodych ludzi wraca czy też odnajduje swoje ukraińskie korzenie. Coś, co kiedyś lepiej było ukrywać, dziś w nowej, demokratycznej i otwartej Polsce jest powodem do dumy i znajduje wyraz w kultywowaniu kultury i języka oraz w praktykowaniu religii.

Niech obchody rocznicy akcji "Wisła", która kiedyś była tak wielkim dramatem i pogłębiła rozdarcie między naszymi narodami, dziś – dzięki odnajdowaniu prawdy i wspólnej wrażliwości – staną się okazją do lepszego zrozumienia między Polakami i Ukraińcami. Niech prowadzą do pełnego pojednania, do umocnienia dialogu, do partnerstwa i przyjaźni".

ВІСТІ ЗІ СВІТОВОГО КОНҐРЕСУ УКРАЇНЦІВ

ДО УВАГИ ДЕПОРТОВАНИХ В ЧАС АКЦІЇ "ВІСЛА" ТА ЇХ НАЩАДКІВ!

У відповідь на питання у справі родинних земель та іншого майна насильно відібраних урядом Польщі у зв'язку з депортацією українського населення в час акції "Вісла" 1947 р. і пізніших років подаємо до Вашого відома наступне: Справа відзискання власностей або одержання відшкодування за них, як і справа відшкодування за вчинене насильство та інші кривди є трудною до здійснення, головно через те, що уряд Польської Республіки не робить заходів повернути жертвам акції "Вісла" насильно відібраного майна чи компенсувати за репресії.

Дуже важливим є написати листа, найкраще англійською мовою чи польською мовою з англійським перекладом, до Президента Польщі, з копіями до Прем'єра Польщі і Речника Громадянських Прав (адреси залучені), вимагаючи повернення Вашого майна або / і відшкодування за втрати і кривди заподіяні Вам і Вашим рідним. Можна теж вислати копії Ваших домагань до відповідних міжнародних організацій, таких як Рада Европи, Організація Безпеки і Співпраці Европи та ООН (адреси долучені). В листі треба подати точні дані про депортацію та депортованих (імена, стать, дати народження, місце проживання), подробиці про насильство вчинене польським військом чи іншими польськими силовими з'єднаннями чи властями (якщо таке було), та опис відібраних земель та іншого майна. КЛГП може допомогти Вам з перекладом листа на англійську, чи послужити інформаціями, якщо Ви цього потребуєте.

Необхідним є, щоб Ви прислали нам копію Вашого листа чи листів, і копії відповідей, якщо і коли Ви їх одержите.

Недавно одній людині з Лемківщини, п. Стефанові Гладикові вдалося отримати позитивне судове рішення про відзискання частини земель забраних від його родини в час акції "Вісла". Цей процес вимагав багато судових та адміністративних заходів, тривав декілька років і потребував поважних фінансових видатків. Судове рішення про повернення земель по нині не виконано. Якщо бажаєте піти тим шляхом, можете звернутися за інформацією та допомогою на адресу:

Mr. Stefan Hladyk, President, Lemko Union of Poland, Bielanka 41, 38 – 311 Szymbark, Poland
Tel. 48 18 351 3036 www.lemkounion.republika.pl

Остаємось з пошаною до Вас,

Юрко Даревич
Голова Комісії Людських і Г ромадянських Прав
Світового Конгресу Українців

Богдан Шевчик
Голова Комітету на Польщу
КЛГП СКУ

Aleksander Kwasniewski
President of the Republic of Poland
CHANCELLERY OF THE PRESIDENT
OF THE REPUBLIC OF POLAND
00-902 Warszawa, ul.Wiejska 10, Poland
Switchboard (Operator) (+4822) 695-29-00
Citizens' Letters and Opinions Bureau:
(+4822) 695-20-29, Fax (+4822) 695-22-38
listy@prezydent.pl

Prime Minister Leszek Miller
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 00-583
Warszawa, Al. Ujazdowskie 1/3, Poland
telefon (0-22) 841-38-32 (0-22) 694-69-83
fax (0-22) 628-48-21
cirinfo@kprm.gov.pl

Prof. Andrzej Zoll, Ombudsman
Rzecznik Praw Obywatelskich
Al. Solidarnosci 77
00-090 Warszawa, Poland
Telephone: +48 (0) 22 - 55 17 700
Fax: +48 (0) 22 - 82 76 453
E-mail: brpoinf@brpo.gov.pl
http://www.brpo.gov.pl

Mary Robinson
UN High Commissioner for Human Rights
Office of the United Nations High
Commissioner for Human Rights
Palais Wilson,
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland
Tel: (41 22) 917 90 00 fax: (41 22) 917 90 11
e-mail: webadmin.hchr@unog.ch

Mr. Alvaro Gil-Robles
Commissioner for Human Rights
Office of the Commissioner for Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
Telephone No: ++ 33(0)3 90 21 50 63
Fax : 33 (0) 3 90 21 50 53
Email commissioner.humanrights@coe.int

Gerard Stoudmann, Director
OSCE Office for Democratic Institutions
and Human Rights
Aleje Ujazdowskie 19, 00-557 Warsaw,
Poland
Tel.: +48-22 520 06 00 • Fax: +48-22 520 06 05
E-mail: office@odihr.osce.waw.pl

ПОРА СТИГЛИХ ПЛОДІВ

(Виставка скульптури заслуженого діяча мистецтв України Володимира Ропецького)

Твори, що експонувалися в Художньому Музеї Тернополя, а перед тим — у Львові та Івано-Франківську, дають уяву про мистецтво молодої ґенерації львівських пластиків. Автор належить до того покоління мистців, яке увійшло в творчий процес на зламі століть. Утвердженню особистости мистця сприяли події початку 1990 років, мітинґовий час піднесення національної свідомости і становлення Української Держави.

Володимир Ропецький народився 11 листопада 1953 року в селі Маринопіль на Прикарпатті, а його батько Адам походить з Телича на Лемківщині. То ж скульптуру він обрав не випадково. Різьба традиційно поширена серед лемків. Зокрема, у Львові відомі цілі династії лемківських скульпторів — батьків і синів Одрехівських, Миськів, Сухорських, які успадкували пластику генетично.

Основи ремесла В. Ропецький здобув у Косівському технікумі народних художніх промислів, де навчався на відділі художньої обробки дерева (1970-74 рр.). Відтак продовжував академічні студії у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва, які закінчив у 1979 році. Після відбуття військової служби він повернувся до Львова і працював у художньо-виробничому комбінаті, потім — на керамічно-скульптурній фабриці. Молодий скульптор швидко подолав учнівську залежність від вчителів з фаху М. Яціва та І. Якуніна, знайшов власну творчу манеру й образно-пластичну мову. У формуванні індивідуального стилю В. Ропецького значну ролю відіграла його участь у роботі симпозіюмів скульптури в Переяславі-Залеському (Росія), Дзінтарі (Латвія) та Одесі (Україна). Там склалися сприятливі умови для творчих пошуків та експериментів.

Вперше В. Ропецький показав свої праці на обласній виставці молодих художників у Рівному (1981 р.). Відтоді брав участь у вернісажах у Львові, Тернополі, Києві, Москві, Донецьку. В 1985 році у Тернопільській картинній ґалереї

Експонати виставки скульптури в Тернопільському обласному художньому музеї.

проводилася Республіканська виставка молодих художників. На ній скульптор представив твори: "Інструктор з туризму В. В. Кисілюк" і "Фронтова юність". Протягом 1993-97 років його композиції оглядали у Бельгії мешканці міст Круібеке, Клекеляре, Антверпен, Лінт. Вернісаж в европейських ґалеріях переконали у правильности обраного шляху в пляні тематики і пластичної подачі, єдности форми і змісту.

Творча практика В. Ропецького розвивається у тьрох напрямках — станкової, декоративної і монументальної скульптури. Про перші можна мати уяву на прикладі 52 експонованих праць. Пересічних глядачів і фахівців передусім вражає те, що вони виконані не в буденному гіпсі, а у вартісному матеріялі — бронзі й шамоті.

Відкриття виставки.
Перший справа — мистець Володимир Ропецький.

Скульптурних портретів на виставці всього два: Володимира Кисілюка і Віталія Батюки. Різні за часом виконання, вони різні за пластикою і матеріялом (склопластик і бронза). Багато торсів — жіночих і чоловічих, нормальних і "дефектованих", реалістичних і формальних, з шліфованою і матовою поверхнею металу. Для скульптора властива увага до матеріялу та його фактури, вміння підкреслити їх естетичне значення. Нерідко торси створені за мотивами відомих античних статуй, але трактовані модерново.

Жіночі постаті в експозиції домінують. "Нескорена", "Сон" — поетичні ідеалізовані фігури. Сидячі жінки "Стара", "Добра бабуня", "Велика Мати" — скульптурні мініятюри з монументальним звучанням. Серія "Мати з дитям" має споглядальний, навіть побутовий зміст, проте кожна композиція виділяється виразним силуетом і експресивною формою. Метафорична пластика співзвучна назвам — "Моє Ладо", "Політ на руках мами".

Варіяції на одну тему дають змогу побачити "творчу кухню" мистця. Зокрема, серія бронзових мініятюр, в яких повторюються елементи — драбина, куля і сова. В іншій серії — "Еротичні етюди", відчутне наслідування гротесковим мотивам африканської пластики.

Композицій з шамоту кілька. Вони нагадують моделі монументальних творів. "Силомір" — двоє замислених старих біля арки, всередині якої повисла куля. "Дилема" — дві статичні фігури в ребристих половинах молюска. "Сокровення" — двоє старих у вівтарі храму. Всі вони позначені філософськими роздумами про суть життя, конструктивною побудовою та імпресіоністичним ліпленням.

Глядачеві, який сповідує засади реалізму, може здатися, що експонована пластика формальна. На це немає підстав. Лише дві просторові композиції "Осіння втома" і "Силует-V" можна віднести до асоціятивної абстракції. Вихованому на традиціях львівської реялістичної школи, скульпторові близькі здобутки західноєвропейських мистецьких спрямувань.

Вишукані об'єми В. Ропецького активно взаємодіють з наколишнім середовищем. Його "мала скульптура" має монументальний характер і уявно проситься на постаменти. Монументальний напрямок залишився поза межами виставки. Проте саме він вважається основним у творчості кожного скульптора. В. Репецький є автором пам'ятників Т. Г. Шевченка у Зборові (1994, кована мідь) і Чорткові (1995, бронза), ряду пам'ятних і в'їздних знаків. У Львові встановлені меморіяльні таблиці на ознаменування Акту відновлення Української Державности, на честь академіка Є. К. Лазаренка (обидва 1992, бронза). Тут помітне прагнення автора до відходу від стереотипів у композиційних рішеннях і трактовці образів.

Графіка — окрема ділянка творчости В. Ропецького. За словами автора, рисунком він займається тоді, коли немає змоги ліпити. На виставці експонувалися 24 графічні листи, виконані чорною капілярною або фіолетовою кульковою ручкою. Формальні (точніше абстрактно-асоціятивні) сюжети утворені мереживом тонких ритмічних ліній і фактурних плям. У них можна розглядіти задуми майбутніх пластичних праць. Маємо цікавий приклад поєднання і взаємодоповнення двох видів образотворчого мистецтва – графіки і скульптури. Рисунки супроводжуються змістовними підписами, в яких сплелися поезія і гумор, властивий автору. Тексти є елементами композицій і, водночас, назвами графічних листів. Ось кілька прикладів: "Пора стиглих плодів настала" (Австрія, Блюмау, 1999), "Один котик, одна пташка і два фламандці" (Бельгія, Антверпен, 1995), "Гриби збираються трьома особами краще... в далекій чужині" (Москва, 2000).

Закінчення на стор. 15.

Літо — це час весіль. Пригадаймо, як ці радісні родинні свята відбувалися на Рідній Землі — Ред. "Л".

ЛЕМКІВСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ ЯВІРНИК

Доля Явірника, маловідомого села на лемківсько-бойківському пограниччі, як і доля багатьох українських сіл, була дуже трагічною. Внаслідок переселенецької акції "Вісла" — 6 травня 1947 р. — явірничани після 2-годинної "підготовки до виїзду" попращали, як виявилося назавжди, своє рідне село. Зразу після переселення всі явірницькі хати розібрали польські мешканці Буківська. Залишився лише цвинтар і придорожні хрести, які сьогодні нагадують, що тут колись було село.

Повертаючим у 60-их роках з північної Польщі явірничанам не дозволено будуватися в родинному селі і у зв'язку з тим поселилися вони в поблизьких місцевостях.

Нині явірничани часто зустрічаються на цвинтарі, де похоронені їхні предки, відвідують місця, де стояли хати (сьогодні росте тут кропива та дикі яблуні і груші) і згадують своє минуле, звичаї і традиції села.

З усієї сімейної обрядовості в пам'яті явірничан найкраще збереглося весілля.

З давніх-давен вінчання двох молодих, закоханих сердець було важливою, врочистою, а одночасно хвилюючою подією в людському житті. У цьому сімейному обряді — весіллі — брали участь всі мешканці села, а також рідня і добрі знайомі молодих з сусідніх сіл. Явірницьке "весільне дійство" складалося з таких частин: сватання, запрошування гостей на весілля, заграванння, плетення вінків з барвінку в хаті молодої, вінчання в церкві, весілля в молодої, зачубини молодої в хаті молодого.

Сватання

Коли хлопець покохав дівчину і вирішив з нею одружитися, повідомляв її про свої наміри. Як дівчина погоджувалася – тоді вони домовлялися про своє подружжя. Опісля говорив зі своїми батьками. Батьки запрошували в старости двох поважних господарів зі своєї родини, або з-поміж своїх добрих знайомих. Коли прийшов святковий день, або неділя, жених з батьками і сватами їхав до дівчини у свати.

У Явірнику часто бувало й так, що хлопець зовсім не знав дівчини, або не любив її, але коли надійшла пора женитися, батьки посилали сватів там, де, на їх думку, жила багата дівчина, а подружжя з нею могло б стати матеріяльною допомогою сім'ї парубка. До дівчини з сусіднього села їхали свати возом, по дорозі співаючи:

А чия ж то хата гонтами покрита,
А чия ж то дівка хлопцями побита.
Сусідова хата гонтами покрита,
Сусідова дівка через хлопців бита.

Графіка В. Є. Перевальського

Явірницьке село на біло білене
Ходят по нім, ходят, дівчата весело.
Дівчата весело, а хлопці співавше,
На середині села стоїт банда гравше.

Батьки дівчини запрошували сватів до хати і починали традиційну розмову. Батько запитував: "Хто ви такі, люди добрі і звідкиль приїхали?" Сват відповідав: "Ми приїхали здалека, з-за гір і лісів, бо чули, що тут гвас можна купити добру яличку".

Коли батько дівчини говорить, що мають на продаж "добру яличку", тоді свати кладуть на стіл хліб, пляшку горілки і п'ють могорич на знак згоди. Опісля дівчина дарує хлопцеві вишивану сорочку, а він дає милій білу хустину. Батьки домовляються про придане молодої, віно молодого і час вінчання. Далі один зі сватів разом з молодими йдуть до священика давати на оповіді. Після трьох оповідей відбувалося весілля.

Готування до весілля

До весілля батьки і молоді готувалися тижнів два: молода шила сорочки (для молодого і для себе) і спідницю. Батьки пекли хліб, готовили питво, кололи свиню. До варіння і печення запрошували господиню, яку звали в Явірнику "сукачкою".

В четвер перед весіллям до хати молодої сходилися свашки та її подруги, щоб плести вінки з барвінку для молодої і дружки. Після обіду молода з дружкою ходила по сусідніх селах запрошувати на весілля свою рідню.

Молода, входячи до хати, зверталася: "Просили мама, просили тато і я вас прошу прийти до нас на весілля". В п'ятницю і суботу просили найближчих гостей зі свого села.

У тому часі свашки пекли коровай. Коровай – це великий пшеничний хліб, якого верх прикрашений був гусочками, квіточками та іншими фігурками з тіста. Крім цих прикрас були встромлені у коровай "росічки", тобто "галузки" з ясена у формі вилок, прикрашені кольоровим папером. Дружба приготовляв "маршалку" з ліщини, яка була необхідна старості, під час його промов до весільних гостей.

Оплещини

В суботу надвечір починалося весілля, окремо в молодої і в молодого. До їхніх хат сходилися гості, які приносили молодим дарунки: збіжжя, курки, гуски, тощо.

В хаті молодої відбувалися "оплещини", звані також "заграванням", або "загулюванням". Коли вже грали музики, до хати молодої приїжджав молодой з дружбою і привозили колач — круглий хліб з житньої муки. Починалася весела забава з танцями і співами. Згідно зі звичаєм, перший танець завжди "загулювала" молода зі своєю дружкою. Наступний "загулювали" молодий з дружбою, а музики "загравали":

А в суботу вечір
Мені загравають,
А я молоденька
О ничим не знаю.

Грайте же мі, грайте,
Як мі мате грати,
Бо я молоденька
Хочу погулятн.

Або дуже жартівливо співали:

Заграй, мі гудачку,
Дам ти сліпу мачку,
Як ти буде мало мало,
Дам ти з кота сало.

А дівчата і хлопці, танцюючи, приспівували:

Дівча, дівча, рушай собом,
Танцювати трудно з тобом.
Волів бим я трам тігати,
Як мам з тобою танцювати.
Трам потягну карагутом,
З бобом стану баламутом.

Пізним вечером молодий з дружбою поверталися до хати, щоб в неділю рано приїхати з музиками за майбутньою дружиною.

Плетення вінків

З давніх часів в Явірнику зберігся звичай, що кожне весілля відбувалося при участи свашок. Свашкою могла бути лише замужня жінка, доброї вдачі і поведінки. Ці жінки відігривали велику ролю у весільному ритуалі, а саме: вони "ладкали", тобто приспівували до всіх важливих подій під час весілля. Свашки молодої у своїх піснях оспівували красу дівчини, а осмішували молодого. Свашки молодого захищали його співом. Таке співання називалося "перебиванням".

В неділю вранці в хаті збиралися свашки, щоб вдруге плести вінки для молодої, але тепер вже до шлюбу. Листки барвінку мастили медом, щоб гарно блищали і щоб "милий любив свою жінку, як мед". Дуже давнім звичаєм було також вплітання у вінок часнику. Зубок часнику мав нібито відвернути всі хвороби. Коли свашки плели вінок, тоді сумно "ладкали":

О чим чосенце солодок медок.
О чим чосенце солодок медок.

А в неділю раненько,
Купалося соненько.
Як воно ся купало,
Зілечко скрапляло.
Зілечко-барвіночок
Для нашої Ганусі
На віночок.

Допоможи нам Боже
І ти Божа Мати
Щасливо віночок зачати.

Зійди Господи з неба,
Бо нам тя тут барз треба
Віночок прикрашати,
Золотом прибирати.

Готові барвінкові вінки мусила поблагословити мати дівчини. Свашки співали:

Соненько ся ховає
Вінок ся довиває,
Поблагослови мамонько
Під той Божий віконько.

Я'го благословила,
Як ем її дозволила.

Подивися мамонько,
Чи гарний мій віконько?
Красний мій дівонько, красний,
Як місяченко ясний.
Сут на нім граноньки,
Як на небі звіздоньки.

Після благословення вінків дружки у супроводі сумних пісень розплітали косу молодої і надівали зелений вінок, прикрашений "стужками". Дружки приспівували дівчині "до віночка":

Шуміла лещина
Як ся розвивала,
Плакала Гануся,
Як ся видавала.

Не плач Ганусь, не пляч,
Не бере тя бортак,
Лем тя бере врода
Хлопець, як ягода.

У тому часі в хаті молодого готувалися до шлюбу. Молодий у вишиваній сорочці і чугані (довгий до колін плащ) сидить за столом. Притаманим елементом явірницького і репідського одягу був солом'яний або повстяний капелюх з прикріпленим букетом квітів, званий "покрєткою".

Після благословення батьками молодий переходив через стіл, а на подвір'ї зустрічали його музики та їхали до молодої. У селі поширений був звичай обсівання вівсом і кропленя свяченою водою молодого. По дорозі до молодої співають:

Жинь ся Янчик, жинься,
Дай ти Боже щистя.
Жебись стільки жен мав,
Що на бучку листя.

Що на бучку листя,
На решеті дірок,
Жебись стільки жен мав
З явірницьких дівок.

Приїхавши до хати молодої, дружби відчиняють двері топірцем, а свашки молодого заспівують:

Пусте же нас, пусте,
Або нам отворте,
Нехай не стоїме
На вашим подворце.

І починалося торгування. Староста весілля запитував: "А, що ви в гнас хочете, може ви поблудили?" Натомість сват молодого відповідав: "Ми не поблудили, лем приїхали по молоду". Староста тоді випроваджував бабусю і запитував молодого, чи це вона має бути його жінкою. Коли жених не погоджувався, виходила дружка, але і вона не була суджена милому. Опісля йому рекомендували дівчину з дитиною — її також не хотів молодий.

Любомира Тхір
(Календар "Благовіста", 1992)

Закінчення в наступному числі.

Закінчення зі стор. 12.

Рідкісна риса діяльности В. Ропецького – поєднання таланту мистця і організаційних здібностей. Він був ініціятором, організатором і керівником Виставки українських художників у замку Круібеке, Бельгія (1993), Міжнародних пленерів скульптури в Трускавці (1995), Олеську (1996) та Івано-Франківську (1999). Лемківське коріння міцно прив'язало скульптора із землею його батьків. Він береже материнську "бесіду" і давні традиції. Тому не випадково, в 1999 році він став головою Львівського крайового Товариства "Лемківщина", а в 2001 – заступником голови Всеукраїнського Товариства "Лемківщина".

Володимир Ропецький на порозі свого ювілею. До нього він підійшов з вагомими творчими здобутками. Пора збирання стиглих плодів настала.

Ігор Дуда, мистецтвознавець,
м. Тернопіль, Україна

НОВООБРАНА УПРАВА СФУЛО

Голова - **проф. Іван ЩЕРБА** (Україна)
Заступник голови - **Марія ДУПЛЯК** (Північна Америка, США),
- **Стефан ГЛАДИК** (Европа, Польща)
Відповідальний секретар - **Стелла МИРОНЧЕНКО** (Україна)
Фінансовий референт - **Іван ФІЛЬ** (США)
Скарбник - **Володимир АРДАН** (Україна)

Члени Президії:

Організація Оборони Лемківщини в Америці (ООЛ, США)
Зенон ГАЛЬКОВИЧ
Діяна ГОВАНСЬКА
Мирон МИЦЬО
Юліян КОТЛЯР

Об'єднання Лемків Канади (ОЛК)
Андрій РОДКО
Богдан ДУДА
Максим МАСЛЕЙ
Іван ТЕРЕФЕНКО

Об'єднання Лемків у Польщі (ОЛП)
проф. Андрій КСЕНИЧ
Олександер МАСЛЕЙ
Мирослав ПЕЦУХ
Богдан САЛЕЙ

Союз Русинів-Українців Словаччини (СРУС)
Іван ЛАБА
Павло БОГДАН
акад. Микола МУШИНКА
д-р Мирослав СОПОЛИГА

Всеукраїнське Товариство "Лемківщина" (ВУТЛ)
Олександр ВЕНГРИНОВИЧ
Микола ГОРБАЛЬ
Ігор ДУДА
доц. Степан КРИНИЦЬКИЙ
Андрій ТАВПАШ

Союз Русинів-Українців Югославії (СРУЮ)
д-р Марія САКАЧ
Богдан ВІСЛАВСЬКИЙ
Яким ГРУБЕНЯ
о. Роман МІЗЬ

Контрольна Комісія

Теодор МАЛИНЯК (ООЛ, США)
Євген ЛАДНА (ОЛК, Канада)
Петро ШАФРАН (ОЛП, Польща)
Ярослав ПОПОВЕЦЬ (СРУС, Словаччина)
Юліян ФРЕНЧКО (ВУТЛ, Україна)
Володимир РОПЕЦЬКИЙ (ВУТЛ, Україна)
Юрій ПАПУГА (СРУЮ, Югославія)

ВЕЛИЧАВО ПРОЙШОВ III КОНҐРЕС СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Новообраний голова СФУЛО Іван Щерба.

18-19 травня 2002 р. в столиці України — Києві проходив III Конґрес СФУЛО. Підготовка до цього, безумовно для всіх лемків найвеличнішого свята, була тривалою та клопіткою. Адже ще ніколи такий захід не відбувався в найголовнішому місті України. Конґресу передувала дуже сумна дата для українців-лемків, а саме 55 річниця горезвісної акції "Вісла".

Конґрес, окрім його статутових вимог, проводити своє зібрання раз на 4 роки, мав на цей раз і ще одну дуже чітко окреслену мету — об'єднати всіх, навколо святої ідеї — етнічного Відродження Лемківщини.

Для успішного проведення Конґресу був покликаний Організаційний Комітет з Іваном Щербою (голова) і Миколою Горбалем (першим заступником) у проводі.

Вже в четвер, 17 травня була зорганізована в УНІАН пресова конференція з участю проводу СФУЛО та представників лемківських організацій України (ВУТ "Лемківщина"), США (ООЛ) і Канади (ОЛК). Учасників зустрічі представив Микола Горбаль, голова ділового Комітету та голова Київського Товариства "Лемківщина", зазначивши, що лемківський Конґрес вперше проходить у столиці України і це надає йому особливої ваги.

Мета Конґресу — домагатися законодавчого вирішення проблеми депортації у 1944-47 рр., прийняття державної програми відродження Лемківщини та засвідчити єдність дій усіх українських лемківських об'єднань у розбудові економічно заможної і демократичної України. Представники СФУЛО та її суб'єктів — учасники пресконференції поінформували про діяльність і завдання СФУЛО та її складових організацій рівночасно підкреслюючи, що "депортація лемків, це не лише відкрита рана нашого народу, — це проблема цілої Европи, яку треба якнайшвидше вирішити". Опісля учасники Конґресу відповідали на чисельні запитання журналістів.

Того самого дня міська рада Києва прийняла делеґацію СФУЛО в складі б. 20 осіб. Посадника міста Олександра Омельченка, якого в той час не було в Києві, заступав Олександер Беструшкін, голова міського управління культури міста Києва.

Спільним полуденком в Кабінеті Міністрів завершено перший передконґресовий день.

В п'ятницю, напередодні Конґресу приїхало вже більше делеґатів, представників європейських країн, відбулось засідання Президії СФУЛО, де було схвалено проєкт Програми етнічного відродження Лемківщини, обговорено поправки до Статуту СФУЛО та підготовлено всі необхідні документи для нормального перебігу Конґресу.

Приємно відзначити, що вперше за 9 останніх років до нас приєдналася ще одна лемківська спільнота — Союз Русинів і Українців Юґославії, за вступ якого з радістю проголосували всі члени Президії.

У ввечорі того ж дня відбулася товариська зустріч членів Організаційного Комітету, проводу СФУЛО та запрошених гостей, господарем якої була делеґація ООЛ (США).

Пресова конференція. Зліва: О. Венгринович, І. Щерба, М. Горбаль, М. Дупляк, З. Галькович, М. Маслей.

В міській раді Києва. Зліва: І. Щерба, С. Дупляк, О. Беструшкін, М. Дупляк, А. Тавпаш, О. Венгринович.

У вестибюлі Українського Дому молоденькі українки чарували делеґатів і гостей Конґресу своїми прекрасними голосами…

Палац мистецтв "Український Дім". Тут проходив III Конґрес СФУЛО.

Президія Конґресу: сидять зліва: А. Тавпаш (Україна), о. Р. Мізь (Югославія), М. Маслей (Канада), З. Галькович (США), М. Горбаль (голова ділового Комітету — Україна), І. Щерба (Україна), М. Дупляк (США), С. Гладик (Польща), І. Лаба (Словаччина)

"Лемковина" зі Львова урочисто відкриває Конґрес.

Де не були б ми, в Україні, США, Канаді, Югославії, Словаччині чи на Лемківщині — нас об'єднує любов до Рідної Землі, до материка.
Група делеґатів і гостей на товариській зустрічі.

Конґрес проходив в одній з найпрестижніших заль Києва — Українському Домі і зібрав в цей день біля 600 делеґатів та гостей. Після урочистого відкриття Конґресу, обрання почесної Президії, секретаріяту та зачитання привітань від Президента України, віцепрем'єра, міністра закордонних справ, посадника міста Києва, Українського Конґресового Комітету Америки та інших установ, делеґати заслухали звітів голів президії: Олександра Маслея — виконуючого обов'язки голови, Марійки Дупляк — заступника голови СФУЛО на північно-американський континент, Івана Щерби — відповідального секретаря та Володимира Ардана — скарбника. Після звіту Контрольної Комісії (Юліян Френчко, голова), слідували звіти голів всіх складових організацій СФУЛО: Стефана Гладика — Об'єднання Лемків у Польщі, Зенона Гальковича — Організація Оборони Лемківщини в Америці, Максима Маслея — Об'єднання Лемків Канади, Івана Лаби — Союз Русинів Українців Словаччини та Олександра Венгриновича — Всеукраїнське Товариство "Лемківщина".

Не зважаючи на те, що жодна наша структура не фінансується будь-якою державою, можна лиш подивуватися тій великій роботі, яку проводять цілком на добровільних умовинах наші ентузіясти, плекаючи одвічну надію на повернення додому. За кожним рядочком звіту, того чи іншого голови Об'єднання, стоїть доля Лемківського Краю, звідки по злочинному, 58 років тому, нас вигнали.

Вже стало доброю традицією, що Конґрес містить і наукову частину, в котрій на цей

раз виступили зі змістовними доповідями проф. Олекса Мишанич, проф. Микола Мушинка та д-р Євген Сверстюк.

І знову завирував, після невеликої перерви Конґрес, особливо, коли підійшли до питання затвердження "Програми етнічного Відродження Лемківщини". До цього основного програмного документу, за яким СФУЛО повинно діяти і творити наступні 5 років, вносилися численні поправки, і після обговорення був остаточно прийнятий. Вперше на такому форумі ми почули голос від нещодавно створеної "Молодої Лемківщини", адже саме на них і покладаються надії на відродження нашого Краю. Ми розуміємо, що без збереження духовної, мистецької та й в цілому культурної спадщини втратиться все те, що накопичувалося століттями, те чим гордилися наші діди і прадіди, те чим повинна гордитися нині незалежна Україна, а тому в тій частині програми Конґресу було чи не найбільше доповідачів. Дуже важливим питанням Конґресу було затвердження поправок до Статуту, адже діючий на цей час, містив багато неточностей, які часто-густо утруднювали нормальне функціонування Президії СФУЛО.

В неділю на Майдані Незалежности відбувся величавий концерт. На сцені львівська "Лемковина" відкриває програму концерту.

Ненадовго виникла дискусія відносно назви нашої організації. Дехто висловлював побажання повернутися до старої назви, але мудрість та виваженність переважної більшости делеґатів допомогла залишити діючу назву в силі.

ІІІ Конґрес СФУЛО обрав свої керівні органи та прийняв Ухвали та Резолюції. До Президії СФУЛО увійшли нові люди і не має сумніву в тому, що вони працюючи, будуть ініціювати нові починання, віддавати силу, розум та досвід, щоб ніколи наша прабатьківська земля, наш омріяний Лемківський Край не канув в Лету.

Іван Щерба, Марійка Дупляк

…А теплий, травневий день зібрав товпи народу…

Фота: Ст. Дупляк.

РЕЗОЛЮЦІЇ
ІІІ КОНҐРЕСУ СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

ІІІ Конґрес Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань, що проходив 18-19 травня 2002 р. у столиці України – Києві, зібрав 38 делеґатів (42 делеґати було обрано) з **Канади, Польщі, Словаччини, США, України та Юґославії.** На Конґресі заслухано звіти і доповіді голів лемківських об'єднань, обрано новий провід, прийнято Статут СФУЛО в новій редакції.

Делеґати Конґресу схвалили наступне:

1. Конґрес звертається до урядів Канади, Польщі, Словаччини, США, України, Хорватії та Юґославії сприяти реалізації Міжнародної Програми Етнічного Відродження Лемківщини.
2. Конґрес підтримує інтеґраційні процеси в Европі, що спрямовані на розвиток націй та етнографічних груп.
3. Конґрес закликає Верховну Раду України прийняти Закон про надання статусу депортованих особам, які були примусово виселені з території Польщі в Україну у 1944-1946 рр. та членам їх родин.
4. Конґрес закликає Сейм Республіки Польща засудити акцію "Вісла" 1947 року.
5. Конґрес закликає Уряд і Сейм Республіки Польща створити необхідні умови для лемків, які бажають повернутися на історичну Батьківщину.
6. Конґрес закликає Уряди України, Польщі й Словаччини надати право безвізового проїзду особам, які народилися на Лемківщині, членам їх родин і прямим нащадкам, делеґаціям і мистецьким колективам.
7. Конґрес засуджує антидержавну діяльність організацій, які поширюють ідеї сепаратизму і т.зв. політичного русинства, що мають на меті відмежувати лемків (русинів) від українського народу.
8. Конґрес вимагає від державних органів — суб'єктів Федерації, розробити Державні Програми збереження лемків як етнографічної групи українського народу, що опинилися на межі зникнення.
9. Конґрес звертається від урядів держав — суб'єктів Федерації, створити інформаційний простір для обміну теле- і радіо- передачами, літературою.
10. Конґрес звертається від урядів країн — суб'єктів Федерації, про державну фінансову підтримку культурно-мистецьких заходів, зокрема традиційних фестивалів.
11. Конґрес пропонує створити:
    а) Інститут Лемкознавства при Національній Академії Наук України;
    б) Державний Лемківський Ансамбль пісні і танцю.

Резолюції були одностайно прийняті делеґатами й учасниками ІІІ Конґресу СФУЛО у Києві 18 травня 2002 року.

проф. Іван Щерба
Голова СФУЛО

Стелла Мирончeнко
Відповідальний секретар СФУЛО

УХВАЛИ
III КОНҐРЕСУ СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

1. Схвалити діяльність Президії СФУЛО за період 1997-2002 рр.
2. Прийняти Статут СФУЛО в новій редакції, як основний документ діяльности організації лемків (русинів) **Канади, Польщі, Словаччини, США, України та Юґославії.**
3. Прийняти в склад СФУЛО Союз русинів-українців Юґославії згідно з поданою заявою.
4. Визначити юридичною адресою Президії СФУЛО м. Львів, Україна.
5. Затвердити протоколи Лічильної комісії про вибори Голови, Президії та Контрольної Комісії СФУЛО.
6. Затвердити Міжнародну Програму Етнічного Відродження Лемківщини, що спрямована на вирішення політично-правових, організаційних, науково-освітніх і культурно-мистецьких проблем лемків(русинів).
7. Схвалити Звернення до Верховної Ради України про якнайшвидше прийняття Закону про надання статусу депортованих особам, які були примусово переселені з території Польщі в Україну у 1944-1946 рр. та членам їх родин.
8. Схвалити Звернення до Уряду України забезпечити організацію виконання Національної Програми "Закордонне українство" на період до 2005 року.
9. Схвалити Звернення до Сейму Республіки Польща про засудження акції "Вісла" 1947 року.
10. Підтримати вимоги Союзу русинів-українців Словаччини, висловлені в листах, до Президентів України і Словаччини.

Ухвали одностайно були прийняти делеґатами й учасниками III Конґресу СФУЛО у Києві 18 травня 2002 року.

проф. Іван Щерба,
Голова СФУЛО

Стелла Мирончeнко
Відповідальний секретар СФУЛО

НА ПІДТРИМКУ III КОНҐРЕСУ СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПОЖЕРТВИ СКЛАЛИ:

1050.00 ам. дол. — КУ ООЛ в Америці (Зенон Галькович — голова)
500.00 ам. дол. — 1-ий Відділ ООЛ в Ню Йорку (Іван Завада — голова)
250.00 ам. дол. — 5-ий Відділ ООЛ в Ірвінґтоні, Н.Дж. (Іван Сорока — голова)
200.00 ам. дол. — 7-ий Відділ ООЛ в Джерзі Сіті, Н.Дж. (Володимир Блажейовський — голова)

Президія СФУЛО складає сердечну подяку жертводавцям за їхнє зрозуміння важливости Конґресу та їхній позитивний відгук на наше звернення. Щире спасибі!

За Президію СФУЛО

Іван Щерба
голова

Марійка Дупляк
заст. голови на амер. конт.

Володимир Ардан
скарбник

ПРО НАС ПИСАЛИ

МИХАЙЛО МИГАЛЬ

ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
ЧИ ДОСЛУХАЄТЬСЯ ДО НИХ ВЛАДА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ?

18-19 травня 2002 року, у Києві проходив III Конґрес Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО). В ньому взяли участь посланці самобутньої етнічної групи українського народу з Польщі, Словаччини, США, Канади, Югославії та України. Подія ця залишилась непоміченою владними структурами (привітання конґресові Президента України, віцепрем'єр-міністра, міністра закордонних справ, глави столичної державної адміністрації виголосили їхні повноважні представники), проте й не набула належного розголосу. Тим часом лемківське питання заслуговує якнайпильнішої уваги держави та громадськости, і не тільки нашої країни.

Нинішній Конґрес СФУЛО припав на дні, коли рівно 55 років тому в Польщі почався останній етап депортації українського населення з його споконвічних земель, знаний як акція "Вісла". Доречно нагадати, що в кінці травня 1947 року в центрі цивілізованої Европи сталася трагедія, наслідки якої й понині позначаються на долі сотень тисяч людей в різних кінцях світу. Маріонеткова комуністична влада повоєнної Польщі прийняла рішення примусово переселити українське населення на так звані "одзискані землі" північно-західних областей, що увійшли до неї від Німеччини. На нових місцях дозволяли поселення не більше двох родин в одному селі. Передбачалося, що поселенці згодом повністю асимілюються і українське питання автоматично зникне.

У Польщі цю цинічну акцію виправдували, нібито, необхідністю подолати опір організацій ОУН та УПА, які знаходили підтримку серед лемків і всіляко перешкоджали переселенню їх в Україну. Проте з розсекречених архівних документів стало відомо, що насправді, це був лише привід для здійснення таємної змови комуністичного режиму Польщі і кремлівських сатрапів, які подібне чинили зі своїм совєтським народом, зокрема з кримськими татарами.

Учасники й гості Конґресу мали нагоду придбати оригінальні сувеніри, а також гарно видану карту Лемківщини, на якій позначено всі до найменшого населені пункти того мальовничого краю станом на середину XX століття. За сучасною державною приналежністю, 41 відсоток території тодішньої Лемківщини припав на Словаччину, 11 — на Україну (Закарпаття) і 48 відсотків — на Польщу. До початку переселення, 15 жовтня 1944 року, це була єдина найзахідніша гілка українського дерева, яка розквітла тут ще за часів Київської Русі і народ якої стійко зберігав давньоруську культуру (лемки, залежно від історичних умов та місцевости, називали себе русинами, русичами, руснаками, руськими людьми, українцями).

На жаль, сотні тисяч лемків насильницькими методами було депортовано з їхніх рідних земель і розсіяно по всій плянеті. Однак, вони, мов хлібне зерно, що одвічно закодоване на життя, де б не опинялись, створювали оазиси своєї неповторної автентичности і плекали мрію про повернення додому.

Як видно з виступів і наукових доповідей учасників Конґресу СФУЛО, в різних країнах лемки мають різні проблеми. Здається, найменше їх в Америці й майже немає в Канаді, де держава всіляко сприяє вихідцям із карпатських Бескидів. У Польщі громадськість уже майже готова визнати провини комуністичного режиму, а президент Алєксандер Кваснєвський нещодавно заявив, що вболіває за кривди, завдані українському народові акцією "Вісла". Однак, там гостро стоїть питання повернення лемків на їхні законні землі, відродження святинь.

Русинам-українцям Югославії, як і Хорватії, багато горя завдала остання війна на Балканах. А в Боснії і Герцеговині їх союз взагалі перестав діяти, щоб не наражати краян із Карпат на небезпеку. Проте в Югославії лемки мають свої школи, катедру в університеті, кіль-

ка годин тижневих телепередач, щоденне мовлення на радіо. Держава ставиться до них толерантно, хоч донедавна було недобре називатися українцем. Хто мав симпатії до Києва — вважався аґентом КҐБ, до Америки — аґентом ЦРУ. Держава часів Тіто не скупилася на кошти русичам, аби ті залишилися громадянами Югославії. Це допомогло їм зберегти мову, традиції, культуру.

Згідно з останнім переписом населення у Словаччині, 24200 чоловік назвали себе русинами, 10814 — українцями, 500 — росіянами. Це лише четверта частина тих, хто рідною мовою вважає лемківський діялект. До греко-католицької церкви зараховують себе 219800 громадян Словаччини, до православної — 50360. Як відомо, ще жоден католик (такими є всі словаки) не перейшов в іншу віру. Тож, за твердженням професора Пряшівського університету Миколи Мушинки, тут ідеться про 270 тисяч лемків-українців. На жаль, багато хто з них воліє не згадувати про свої корені — дається взнаки страх польської депортації і неприваблівість сучасної України.

На незацікавленість України у приверненні до себе лемків зарубіжжя скаржилися майже всі промовці. Чого дивуватись такому ставленню до проблеми далеких краян, коли в Україні досі ніхто не вибачився перед власним народом за заподіяні йому кривди. Про факт депортації українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя є багато публікацій, підтверджених архівними документами, але наша держава відмовчується. Досі не дано політичної оцінки подіям 1944-1947 років, не визнано переселенців із Польщі депортованими, не видано законів про компенсацію їм матеріяльних і моральних збитків.

Та попри всі негразди, лемки в Україні дедалі голосніше заявляють про себе. До всеукраїнського товариства "Лемківщина" входять відповідні організації більш як половини реґіонів країни. Протягом останніх років створено понад 80 самодіяльних мистецьких колективів. Реґулярно проводяться реґіональні фестивалі лемківської культури. У Монастириськах на Тернопільщині, де компактно проживають багато представників цієї етнографічної групи, 8-9 червня втретє пройшов всеукраїнський фестиваль "Дзвони Лемківщини", в якому взяли участь понад півсотні аматорських колективів. Систематично виходить лемківський календар, газета "Дзвони Лемківщини". Створено телефільми лемківської тематики. На жаль, усе це робиться на ентузіязмі тих, хто прагне відродити і зберегти цікаву культуру самобутнього етносу українського народу.

Ось, чому в прийнятій Конґресом СФУЛО резолюції наголошується на необхідність створити при Кабінеті міністрів України комісію для розв'язання проблем лемків, надати їм фінансову підтримку.

Тим часом у Кабінеті міністрів залежався проєкт закону про визнання переселених українців депортованими. Юридичні експерти не мають до нього зауважень. Залишилося сподіватися, що Верховна Рада України нового скликання нарешті повернеться до цього документу і затвердить його.

Підсипало соли на лемківські рани і майбутнє приєднання Польщі до ЕС. Візовий режим між нашими країнами для переважної більшости вихідців із-за кордону унеможливить відвідання рідних країв та могил предків. Я був свідком, як лемки годинами передивлялися відеокадри любих серцю куточків і не приховували сліз. На тих кадрах ніби нічого особливого, а часто на місці хат зарослі пустирища — після виселення лемків, на їхніх землях мало кому з нових господарів удається добре заґаздувати, бо морґи ті не стільки врожайні, як мальовничі, і якщо вже й розщедрювались і дарували вівсяний хліб та інші скромні ласощі, то тільки русичам, котрі вміли коло них ходити, бо не прийняла ця земля новосельців, тому й занепала, зникли цілі села й джерела замулились — а все ж для лемків, це найсвятіші куточки, і вони їх люблять до болю в серці, навіть через три покоління. Не йдеться про те, щоб вертати всіх лемків назад у Польщу, але допомогти їм навідуватись у рідні краї без візи — обов'язок двох держав.

До речі, Україна теж плекає надію колись прилучитися до ЕС. Тим часом представники европейських країн в особі русичів-лемків самі стукають в українські двері, але господарі

за дверима не чують або вдають, що не чують того стуку. А жаль, адже, приголубивши своїх єдинокровців, котрих доля розкидала по світах, Україна мала б на Заході палких прихильників.

Слухаючи виступи учасників Конґресу, в яких йшлося про непрості відносини між Польщею та Україною, не один раз ловив себе на думці: хто і де запустив маховик взаємної неприязні, який поневечив долі тисяч українців та поляків (у Західній Україні над ними поглумилися, виганяючи з обжитих місць, не менше, ніж їхні земляки над лемками), маховик, який роками намотував відчуженість між двома народами? У Польщі чи в Україні, у Варшаві чи в Москві? Хто наважився на той перший поштовх, що набрав вулканічної руйнівної сили? Адже будь-який акт має конкретних виконавців. У чому ж їхня вина? Пригадалася розповідь батька, як вони у війну під загрозою смерти переховували єврейську родину від фашистів, як потім допомагали совєтському воїнові, що втікав із полону, як при наступі Червоної Армії перевдягали в цивільне німецького солдата, а його автомат закопали в гноєвищі. Батьки вважали святим обов'язком рятувати найцінніше в цьому світі — людське життя. Такого принципу дотримувалась більшість лемків.

То чи треба на сьогодні шукати винних і продовжувати ятрити душу? Що це дасть? Може, варто двом народам просто попросити вибачення один в одного за заподіяні кривди і вчинити по-християнському, по-божому — простити гріхи один одному, очиститися. Приклад цього мали б подати наші президенти.

* * *

Третій Конґрес СФУЛО обрав новий склад президії. Головою затверджено Івана Щербу, професора зі Львова, його заступником на американський континент — Марію Дупляк із США, європейський континент — Стефана Гладика з Польщі.

До відома

Умови й порядок переселення українців із Польщі, а також польського населення з території Західної України до Польщі визначала угода, укладена 9 вересня 1944 року між Польським комітетом національного визволення та урядом УССР. Українці, які проживали в 22 повітах тодішніх люблінського, ряшівського та краківського воєвідств, мали за добровільною згодою переїхати в Совєтську Україну. Акцію намітили розпочати 15 жовтня 1944 року і закінчити 5 лютого наступного року. Однак, добровольців зголошувалося мало і до зазначеної дати вдалося спонукати до виїзду менше 40 тисяч осіб. Місцеві власті активізувалися і до вересня 1945 р. переселили понад 200 тисяч, тобто лише десь п'яту частину українців. Тоді польська сторона відмовилася від принципу добровільного переселення і перейшла на шлях примусового, залучивши для цього армію, зокрема три дивізії Війська Польського, загони Комітету внутрішньої безпеки, міліції. На кінець 1946 року було переселено, а фактично депортовано 482 тисячі українців.

Світову Федерацію Лемків було створено 1973 року з ініціятиви Організації Оборони Лемківщини в Америці. До її складу увійшло також Об'єднання Лемків Канади. На Першому Конґресі СФЛ у Львові до Федерації приєдналися Об'єднання Лемків у Польщі, Союз Русинів Словаччини і Товариство "Лемківщина" в Україні. На київському Конґресі СФУЛО поповнили Союзи русинів-українців Юґославії та Хорватії.

В Україні проживає три групи лемків. Найчисельніша — сотні тисяч депортованих з Польщі в 1944-1946 роках і розкиданих по всіх областях. Друга група — десятки тисяч корінних лемків Закарпаття. Третю групу відкрито недавно — це лемки, які переселились у центральну Україну в XVII-XVIII століттях.

Дзеркало тижня
25.V.2002.

ЧИ БУДЕ ХРАМ НА СКАЛІ? БУДЕ!

Була колись Дрогобицька область, був Нижньоустрицький район і село Рівня. В тому селі жили українці, поляки, інші національності, а вже кожен сам собі вибирав, до якого народу себе причислити. Жили, господарювали, на свята ходили до своєї Покровської церкви. А потім дві держави вирішили "вирівняти" між собою кордон і пройшов той рівненький кордон, не лише по українських і польських селах, а й по самих долях людей, що там проживали.

* * *

Богдан Милько згадує, як зібрали все село на майдані й оголосили: ви переселяєтеся всім селом у місто Первомайськ! І селяни заходилися ліквідувати своє господарство, вирізали свиней, корів, птицю, засолили, бо ж дорога довга, та й на новому місці треба якось жити. Подали вантажні вагони, "пульмани", 6-7 сімей на вагон — і в дорогу! Майно залишене, за батьківські садиби одержали по 100 крб. А потім десять років розраховувалися за ті хати, які тут самі собі збудували. Поки були молодші, якось добиралися до Покровської церкви на Богополі. Та й щось вимагати від влади, особливо — церкву, кому таке в голову прийшло б за тих часів? І так весь час настороженно ставилася влада до переселенців, а їхній район називали Скалою, а то й Бендероградом. Адже родом переселенці саме з тих країв, де зародилася Українська Повстанська Армія. І хоч причетних репресували задовго до переселення, а залишились лише ті, кого навіть тодішні організації не могли в чомусь звинуватити, все одно, неприязнь до "західняків" помітною була ще багато років. Та й тепер старше покоління не надто довіряє щирості нинішньої влади.

Чому? Тому, що ніде не знаходить ні розуміння, ні підтримки в своїй проблемі. Люди горді, амбіційні, — вони не бажають ходити попід будь-які двері з простягнутою рукою і щось просити. Ні, вони запитують, як можна вважати правильним і законним те, що їх залишили без церкви? Чому в їхній колишній церкві там, у селі Рівня, тепер костел католицький, а

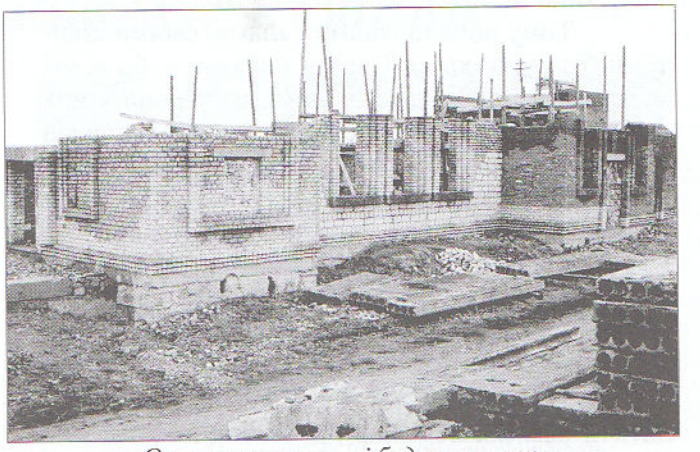

Ось у такому стані будова церкви…

вони від держави взамін нічого не одержали? Тому й написали листа в генеральне консульство Республіки Польща в Києві, чи не допоможе Польща збудувати їм храм замість того, який відійшов у користування громадянам Польщі. 20 серпня 1997 року генеральний консул Еугеніуш Панек дуже ввічливо відповів: "Згідно з чинністю цієї Угоди… нерухоме майно, особисте, як і спільного вжитку, не підлягали компенсації ані польською стороною, ані українською, на території якої нерухоме майно залишилося". Тому, мовляв, не вбачаємо підстав для прийняття польською стороною рішення про будівництво церкви в Первомайську.

Що ж, звернулися до своєї, української влади. Первомайська влада виділила ділянку землі під майбутній храм. Далі — самі турбуйтеся, коли вже вам так потрібна та церква. А вона їм і справді потрібна: з часу переселення минуло понад 55 років, постаріли навіть ті, хто тоді був підлітком чи юнаком, що вже говорити про старше покоління! Добиратися аж у Богопіль важко, далеко і незручно, по святах — тиснява, велелюддя, ніякої душевної зворушеності чи хоча рівноваги в такій обстановці. Хтось спробував відвідувати ближчий Миколаївський храм, що на території ракетної дивізії. Ні, не змогли слухати чужу для них російську мову як прихожан, так і священика. Одна прихожанка так розповідає: "Служба ведеться не моєю мовою, я не встигаю розуміти, орієнтуватися, я вся в напрузі, починає боліти голова. А коли тихе-

нько читаю молитву своєю мовою — сусідки починають недоброзичливо коментувати мою мову, мою молитву".

Тому почали своїми силами, своїми коштами будувати храм. Своїми силами — бо ж усі майстри, усільці з діда-прадіда, це уміння у них уже в крові. Власними коштами — відривали від пенсій, від зарплатні. Інколи якусь сотню-другу хтось жертвував, — дякувати Богу, є ще добрі люди. Але того надто мало, щоб збудувати храм Святого Архистратига Михайла, небесного воїна і захисника. Змушені були звернутися до Президента: чи може держава Україна допомогти своїм громадянам в добудові храму, "бо ж Росія як правонаступниця СРСР повинна виплатити нам компенсацію, але вона не хоче і не буде допомагати".

Завідувач відділу листів і прийому громадян Адміністрації Президента України Г. Прохорчук надіслав це звернення первомайців до Миколаївської облдержадміністрації. Був серпень 1999 року. У вересні того року тодішній заступник голови облдержадміністрації Я. І. Журецький повідомив громаду, що питання буде розглянуто, але потрібно надавати деякі кошториси та ін. Документи були негайно пред'явлені. Виконавши все, що від них вимагалося, прихожани майбутнього Храму на Скалі працювали на будівництві й очікували обіцяної допомоги з боку держави. Дочекалися: в січні 2000 року з облдержадміністрації надійшов лист, де говориться, що надання допомоги неможливе, оскільки впродовж 1999 року до позабюджетного цільового фонду не було жодних надходжень. Пізніше надійшло ще одне роз'яснення і порада: оскільки держава не фінансує діяльність організацій за ознакою ставлення до релігії, радимо вам залучати фінансові можливості комерційних та інших недержавних виробничих структур.

Але ж, резонно заявляють жителі Скали, виселяла нас з рідного села держава, а не нинішні комерційні структури. Та й яким чином можна їх зобов'язати брати участь в будівництві нашої церкви?

Не дождавшись ні допомоги, ні розуміння з боку своєї держави, церковна община плянує звернутися до міжнародних організацій з прав людини. Та вони не лише пишуть листи і звернення, вони самі будують свій храм! Спочатку збудували тимчасове приміщення, ошатний будинок з усіма атрибутами культової споруди в інтер'єрі. Тут ведеться служба Божа, тут зустрічаються однодумці, вирішуються практичні справи. А за вікнами поволі, але впевнено зростає будова майбутнього храму. Стіни уже дійшли рівня вікон. Нещодавно привезли з Катеринки будівельний ліс — самі, ніяких найманих бригад. Сутужно, прожитковий рівень у Первомайському низький, пенсії невеликі, зарплатня у кого, а в кого й зовсім немає, бо ж рівень безробіття у Первомайському найвищий по області. Але люди настійливо зводять будову, а небажання усіх, хто відмовив їм у допомозі, розцінюють як все ще живу в умовах людей недоброзичливість до чужих, до "западенців". Адже за цей же час швидко зросли і почали діяти Святонікольський і Святоварварівський храми тут же, в Первомайському. Знайшлися, бачте, і можливість, і будівельні матеріяли, і робоча сила. А ось для цих роботящих і гордих людей — нічого! До яких же пір буде це протистояння, пошук образу ворога серед людей, які уже мало не півстоліття живуть і працюють на цій же землі?

І все ж хочу зробити ще одну спробу звернутися до можливих меценатів не з проханням допомогти, а надаючи їм можливість зробити в своєму житті безкорисливий гарний вчинок, прилучитися до будівництва Храму на Скалі. Свідченням того буде іменна подячна грамота добродійникові, й Боже благословення на всю його родину. І невже не буде об'єктом гордости директора підприємства, фірми, банку така грамота на стіні його службового кабінету, офісу? Там, за кордоном таке є, обов'язково! То, може, і наші меценати захочуть залишити своїм дітям свідчення своєї причетности до святої справи? Хочеться вірити...

Лариса Лисогурська

Відгукніться!

Пожертви на будову храму у Скалі можна складати до КУ ООЛ, виписуючи чеки на ODLWU, з зазначенням "Skala" та слати на адресу:

ODLWU, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011

Щиро дякуємо!

Крайова Управа ООЛ

"НЕЗЛИМ ТИХИМ СЛОВОМ..." В СЯНОЦІ

В суботу, 9 березня ц. р. невелика сяніцька світлиця Об'єднання Українців у Польщі (ОУП) була заповнена як ніколи. Поклонитися генію слова і творцю українського відродження Тарасу Шевченку прибула численно українська громада Сянока і околиць, постійно проживаючі в місті громадяни України, достойні гості — викладачі і студенти соціяльно-гуманістичного факультету з Самбора, який є філією Державного педагогічного університету в Дрогобичі та, вперше, представники влад міста і староста повіту.

Слід згадати, що від жовтня 2001 року в Сяноці відкрито Державну вищу професійну школу — Сяніцьку Колегію, яка становить відділення Ягеллонського університету в Кракові. В Колеґії ведутся виклади, між іншим, народознавство і славістика, в тому українську філологія. Викладачами є також українці — Ярослав Машлюх з Мокрого, Галина Кузь з Чернівець, Анна Юрчишин і Маріанна Яра з Сянока. Невелика відстань між містами і наближені напрямні викладів скоро привели до співпраці між обома вищими школами. На початок березня з візитою до Сянока прибули самбірчяни, яких запрошено на Шевченківські святкування.

Шевченківську вечірницю відкрив голова ланки Адам Юрчишин, який тепло привітав всіх прибулих, а особливо старосту сяніцького повіту Едварда Олейко та гостей з Самбора на чолі з деканом, доцентом Надією Скотною, яка згодом виступила з вітальним словом від імені всіх самбірчян. Змістовані доповіді про Кобзаря виголосили — студентка з Самбора Марія Фургалець та викладач Сяніцької Колеґії Анна Юрчишин.

Опісля проведено художню словно-музичну програму, яку підготовила вчителька української мови і рівнож викладач Колеґії Маріанна Яра.

З віршами і піснями виступили діти з пункту навчання, молодь середніх шкіл Сянока і хор складений з вчителів української мови Сяніччини в складі: Мажена Онишканич — Мокре, Данута Городецька — Репідь, Олександра

Сянік — На святі Т. Шевченка виступають наймолодші. Фото: М. Райтар

Мокре — свято Т. Шевченка. Фото: М. Райтар

Мокре — на святі Т. Шевченка виступає хор вчителів української мови Сяніччини. Від ліва: Мажена Онишканич — Мокре, Оксана Дроздовська — Сянік, Анна Юрчишин — Сянік, Данута Городецька — Репідь, Олександра Гаврилець — Щавне, Марія Білас — Мокре, Маріанна Яра — Сянік. Фото: М. Райтар

ДОРОГА ДО ЖДИНІ

Гори й ліси здійснялися крилато,
Щебіт птахів долина звідусіль...
На "Лемківську ватру", до Ждині на свято
Везе нас з Криниці Василь*.

Підйоми і спуски. Круті повороти...
Стрічка дороги — мов лемків життя.
Вона мов би кличе незгоди збороти,
Щоби в лихоліття не знать вороття.

Поля рушниками, долини й потічки,
Як на екрані, мигтять за вікном.
А на узбіччях — лелеки — каплички,
Освячені лемківським болем й хрестом.

Минає ущелину — Горлицька зветься,
Горне до себе будівлі села.
Пам'ять про неї в серцях збережеться —
Тут першою "Лемківська ватра" була.

Зібралось десь тридцять тих хлопів-гуралів
І їх голоси поглинула пітьма.
"Чиї ж ми є діти?", "Як бути нам далі?",
"Хіба в нас свого майбуття вже нема?"

Палало зорею яскраве багаття.
Розмови й пісні оповили село.
Та я наче винен: ні мене, ні тата
На ватрі отій не було.

І щоби пом'якшити тую провину,
Іскрою "Ватри" вогонь запалить,
Везу з України я внука й дружину, —
Хай в наших серцях вогонь "Ватри" горить...

Так радо мені, що не згасло багаття,
Знов чую говірку, дитинства пісні.
Це Ждиня тепер всіх гуртує нас, браття,
Мов лемків столиця. Бодай на три дні.

Василь Ковальчук
Київ

Василь Шост, мій сусід з дитинства, який мешкає у Криниці.

Гаврилець — Щавне, Марія Білас — Мокре, Маріанна Яра, Анна Юрчишин і Оксана Дроздовська — Сянік.

Пісню "Три шляхи" виконали усі учасники в супроводі бандури у виконанні Маріанни Ярої.

Після мистецької програми сяніцькі союзянки запросили всіх гостей на гостину, і як то є в нашій традиції, ще довго лунали пісні і велися дружні розмови.

Слід добавити, що у поляків в Сяноці росте заінтересування Україною і деяки стали навіть членами ОУП і активно допомагають у вирішенні серйозних справ. Присутні на святі були також кореспонденти польської телевізії з Рящева, і в неділю вечером передано змістовані фраґменти свята. На жаль, недоліком є мале приміщення ОУП, але, з огляду на фінансові можливості, про більше не можна навіть мріяти.

Продовжуючи шевченківські святкування в Сяноці, в неділю 10 березня, в Катедрі Святої Трійці відслужено панахиду за упокій Тараса Шевченка, яку відслужив Його Високопреосвященство Архиєпископ Перемиський і Новосанчівський Адам в сослужінні пароха о. Йоана Антоновича та протодіякона о. Антона Ярого з участю православної громади Сянока і гостей з Самбора.

Заходами гуртка ОУП і директора початкової школи Марії Білас, 10 березня величаву Шевченківську академію проведено також в с. Мокре б. Сянока. В програмі виступило понад 80 осіб — викладачі, вчителі, діти та молодь українських початкових, середніх і вищих шкіл Мокрого, Морохова, Загір'я, Щавного, Репеді і Сянока. Участь в святі взяли також гості з Самбора та методист української мови на Підкарпатське воєвідство Богуслава Комар з Перемишля, яка на закінчення свята сердечно подякувала організаторам і вперш за все вчителям, за високий рівень і прекрасні враження.

Маріан Райтар, Сянік

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Пригадуємо, що всі закордонні передплати приймаємо тільки в американських долярах!

Адміністрація "Лемківщини"

КРАЙОВА УПРАВА
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
ТА
РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"

СЕРДЕЧНО ВІТАЄ ПРОВІД ТА ЧЛЕНСТВО
ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ У ПОЛЬЩІ
З НАГОДИ СВЯТА ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ,
ЮВІЛЕЙНОЇ XX-ОЇ ЛЕМКІВСЬКОЇ ВАТРИ,
ЯКА ПРОХОДИТИМЕ В ДНЯХ 18-21 ЛИПНЯ 2002 Р.
У СЕЛІ ЖДИНЯ, НА ЛЕМКІВЩИНІ
— А ВСІМ УЧАСНИКАМ "ВАТРИ" БАЖАЄМО
ПРИЄМНО ПРОВЕСТИ ЧАС НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ!

45 ЛІТ ВІДДАНОЇ ПРАЦІ

Управа і членство 5-го Відділу Організації Оборони Лемківщини в Ірвінґтоні, Н. Дж. складають сердечну подяку п. Іванові Купині за його довголітню (45-літню) і віддану працю на пості скарбника 5-го Відділу ООЛ.

Іван Купина з приємністю згадує початки праці Відділу. "У нашому Відділі з великою радістю всі працювали, а було і так, що нічого не заробили, а часом було $12 за увесь вечір. Але всі мали охоту і надію, що буде краще, нас єднала наша організація".

Іван Купина

Іван Купина, скромна людина, про себе не говорить, зате свідомий українець, який 45 літ віддано працював для організації, розумів її потреби і напрямні. Радів, коли Україна стала незалежною державою, бо він вірить, що Матір-Україна заступатиметься і за нашу вущу батьківщину — Лемківщину.

Сьогодні, коли Ви відходите на заслужений відпочинок, ми молимось, щоб Господь Бог дарував Вас кріпким здоров'ям на многі і благі літа.

Честь Вам і слава!

За Управу 5-го Відділу ООЛ

Іван Сорока — голова **Анна Войтович** — секретар

Обов'язком кожного члена ООЛ є м.ін. передплата "Лемківщини"; чи членство Вашого Відділу виконує свої обов'язки?

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛІВ

2-ий ВІДДІЛ ООЛ, ЙОНКЕРС, Н.Й.

Учасники Загальних Річних Зборів в Йонкерсі.

Загальні Річні Збори 2-го Відділу ООЛ відбулися в суботу, 9-го березня 2002 р. в Домі Спілки Української Молоді в Йонкерс, Н.Й.

Збори відкрив голова Стефан Гованський і, привітавши присутніх, розпочав збори молитвою і також хвилинкою мовчання вшанувано тих членів відділу, які увійшли у вічність.

Далі зборами керувала президія в складі: Богдан Вітюк — голова, Юрій Ковальчик — заст. голови, Стефан Курило — секретар і Зенон Галькович — голова КУ ООЛ, почесний член.

В загальних Річних Зборах взяло участь близько 40 осіб — членів і гостей, представників місцевих організації і установ та представники 3-го Відділу ООЛ в Пассейку, Н.Дж.

Присутні вислухали протокол попередніх Річних Зборів, який відчитав секретар Стефан Курило, а також звіти діяльності членів управи, які віддзеркалювали продовження допомогової праці для потребуючих на Лемківщині і в Україні, а також про вступ в ряди організації нових членів — молодих людей.

Опісля на внесок Номінаційної Комісії вибрано нову управу відділу на 2002 рік: голова — Стефан Гованський, заст. голови — Андрій Кащак, секретар — Стефан Курило, скарбник — Стефан Капітула, допомоговий реф. — Юрій Ковальчик, імпрезовий реф. — Евстах Мельничук, організаційний реф. — проф. Микола Скірка, господарчий реф. — Василь Васічко. Контрольна Комісія: голова — Петро Русинко, члени — Михайло Барна і Іван Мамрош. Вільні члени: Василь Млинарик, Петро Гованський, Ксеня Пециляк, Андрій Хомик, Мирослав Кузьмяк, Діяна Гованська, Меланія Барна, Іван Кофля, Юрій Васічко, Павло Одомірок і Володимир Уздейчук.

Привіти зборам склали представники місцевих та позамісцевих організацій і установ. Від Крайової Управи ООЛ вітав Збори Зенон Галькович, голова, який також інформував про пляни праці КУ і про III-ій Конґрес СФУЛО, який відбувся в травні ц.р. у Києві.

Далі учасники відзначили 45-ліття заснування 2-го Відділу, заслухавши рецитацію секретаря відділу Стефана Курило про діяльність відділу від початку його заснування і до сьогоднішнього дня, пов'язану з 55-річчям акції "Вісла". Відтак голова комісії відзначень з нагоди 45-ліття 2-го Відділу ООЛ А. Хомик, разом з головою відділу С. Гованським і головою КУ ООЛ З. Галькевичем вручили грамоти заслуженим членам відділу за довголітню, віддану працю в рядах організації для добра Лемківщини та України.

Переобраний голова С. Гованський підкреслив важливість продовжання праці ООЛ для добра рідної лемківської землі та славнем "Ще не вмерла Україна" закрито Загальні Збори.

С. Гованський

5-ий ВІДДІЛ ООЛ, ІРВІНҐТОН, Н.Дж.

Загальні Збори 5-го Відділу ООЛ в Ірвінґтоні відбулися 28 квітня 2002 р. в приміщенні Українського Народного Дому в Ірвінґтоні, Н.Дж.

Збори відкрив Іван Сорока, привітав всіх присутніх, а відтак на голову зборів попросив Михайла Дзімана, секретарем — Анну Войтович.

Крім Управи і членів відділу участь в зборах взяли: голова Крайової Управи Зенон Галькович, член КУ ООЛ Юліян Котляр, Василь Гаргай — голова 3-го Відділу, УККА репрезентував Михайло Дзіман та представники громадських організацій.

Після відкриття зборів однохвилинною мовчанкою вшановано пам'ять бувшого голови св. п. Володимира Кікту та членів, які відійшли у вічність.

Після звітів уступаючої Управи, на внесок Номінаційної Комісії вибрано нову Управу на 2002 рік в складі: голова — Іван Сорока, заступник го-

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

СВ. П. ВОЛОДИМИР КІКТА

5-го лютого відійшов від нас великий син Лемківщини, заслужений громадський діяч, **св. п. Володимир Кікта.**

Покійний народився 1 березня 1922 року в селі Чертежі, біля Сянока на Лемківщині. Народню школу почав в рідному селі, а опісля продовжував навчання в Дубрівці, на передмісці Сянока, та в сяніцькій гімназії.

У 1958 році одружився з Володимирою Ярош з Чертежа. Шість літ подружжя мешкало в Чертежі, де в 1959 р. народились їм двійнята Роман і Оля, а відтак у 1964 р. родина виїхала до США і поселилась у Нюарку. В той час в Нюарку вже широку діяльність вів 5-ий Відділ ООЛ. Володимира і Володимир Кікти стали членами Відділу, а після смерти тодішнього голови св. п. Любомира П'єха у 1988 р., Володимир Кікта став головою Відділу. За його головства традиційні "Свят-вечори" стали дуже успішними, збільшилось членство. Покійний Володимир працював теж в інших українських громадських організаціях, зокрема у місцевому відділі УККА.

В 1993 році В. Кікта став головою Фундації Дослідження Лемківщини. За його головства вийшли м. ін. книжка Романа Одрехівського "Різьбарство Лемківщини", Фундація спонсорувала україномовне видання "Акція Вісла" Є. Місило тощо. Але, чи не найважливіше, завдяки наполегливій праці покійного, довгоочікуваний шостий том "Анналів Лемківщини" став дійсністю.

Заходами голови ФДЛ Володимира Кікти у дружній співпраці з КУ ООЛ започатковано вже кількалітній випуск різдвяних карточок, а дохід з продажі їх — повністю призначений на пресовий фонд журналу "Лемківщина".

Володимир Кікта — довголітній заступник голови КУ ООЛ в минулих каденціях, людина великодушня, завжди готовий допомогти добрій справі. Тому і не дивно, що хата панства Кіктів завжди була відкритою та гостинною для всіх.

І так, несподівано, віддійшла від нас людина, яка багато ще могла зробити для організації, для Лемківщини, для України...

Панахиду в похоронному заведенні "Литвин і Литвин" в Юніон Н. Дж. відправив сотрудник Української Католицької Церкви св. Івана Хрестителя в Нюарку, а прощали покійного Михайло Дзіман від місцевого відділу ООЛ і відділу УККА та Зенон Галькович від КУ ООЛ.

В четвер, 7-го лютого після похоронного Богослуження в церкві Івана Хрестителя, родина, друзі, приятелі та українська громада відпровадили покійного Володимира на місце вічного спочинку. На цвинтарі, над домовиною прощала Його від президії СФУЛО та всієї української лемківської громади Марійка Дупляк.

Спочив вічним сном наш відданий громадський діяч на цвинтарі св. Андрія Первозванного в Бавнд Брук, Н. Дж.

Дружині Покійного, пані Володимирі, доні Олі і синові Романові з родинами складаємо глибокі співчуття.

Спи спокійно, дорогий Друже, хай сняться Тобі рвучі води Сяну та шум високих ялиць нашої Лемківщини, а американська земля хай буде Тобі пером! Вічная пам'ять!

Марійка Дупляк

* * *

В пам'ять покійного **Володимира Кікти** на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина" та пункт навчання української мови в Сяноці склали:

200.00 дол. — 5-ий Відділ ООЛ — Ірвінґтон;
150.00 дол. — Володимира Кікта;
По 100.00 дол. — М. і Ст. Дупляк, Фундація Дослідження Лемківщини;
по 50.00 дол. — М. Дзіман, родина Бігуняк, Ю. Котляр, С. Малиняк, І. і А. Войтович, Ю. Олесницький, Л. Гой;

лови — Теодор Пиж, секретар — Анна Войтович, скарбник — Дмитро Подбережняк, імпрезовий реф. — Міля Нищіт, Юлія Гривна, Уршуля Сорока, господарчий реф. — Дмитро Пелеш, допоміговий реф. — Теодор Полянський, організаційний референт — Стефан Бігуняк. Вільні члени: Володимира Кікта, Марія Пиж, Оля Подбережняк, Марія Чорна, Іван Матвіїв, Бася Бігуняк, Оля Цьок, Стефанія і Михайло Ільчишин. Контрольна Комісія: голова — Михайло Дзіман, члени — Михайло Цьок і Іван Купина.

Анна Войтович, секретар

по 40.00 дол. — І. Матвіїв, А. Подберезняк;

по 30.00 дол. — 4-ий Відділ ООЛ в Картерет, Т. і М. Пиз, М. і Т. Малиняк;

25.00 дол. — М. і Т. Шпигульський;

по 20.00 дол. — З. Галькович, І. Сорока, І. Васічко, Т. і А. Василів, Р. і Г. Мигаль; М. Ільчишин, Ст. Феденишин, Е. і А. Ковач, Т. Москаль, П. Русинко, С. Гованський, В. Гаргай, О. Левицький, Д. Ясінська, Р. Заблотний, Б. і І. Симчик, А. Гнатишак;

15.00 дол. — Н. Савицька;

по 10.00 дол. — П. Батьків, І. Купина, Д. Подберезняк, В. Матлаґа, М. Цьок, В. Кріль, Василь *(нечітко)*, О. Лацко, Р. Смолінець, Ю. Ковальчик, В. Блажейовський, З. Войтович, П. Ґресь, І. Ґресь, Ст. Косцьолек, І. Федак, Т. Тинік, В. Цинайко, І. Кушнір.

СВ. П. ІЛЛЯ ЧУЛИК

8 березня 2002 року відійшов від нас один із засновників товариства "Лемківщина" у Львові, член Президії СФУЛО, кандидат фізико-математичних наук, **доцент Ілля Чулик.**

Ілля Чулик народився 2 серпня 1930 року в селі Крампна Ясельського повіту в лемківській родині Івана та Єви Чуликів. Навчався в школі містечка Дукля, але війна та депортація в село Кумачево Донецької області не дали можливості здібному юнакові продовжити навчання в Ярославській гімназії.

В 1946 році, намагаючись повернутися на рідну Лемківщину, сім'я Чуликів осіла у Львові, де в 1949 році Ілля вступає на механіко-математичний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. За час праці доцентом університету підготував тисячі спеціялістів, написав десятки наукових праць і заслужив велику шану серед професорсько-викладацького складу університету. Разом з дружиною Олею виховав та вивчив двох синів Іванка та Михайла.

Іллю Чулика постійно хвилювала і кликала до праці доля України та однієї з її гілок — Лемківщини. Його багатогранна, неповторна і яскрава особистість була вихована на багатотомній і унікальній бібліотеці, яку він збирав з великою педантичністю, був закоханий в пісенну культуру Лемківщини, її дерев'яну архітектуру.

Користуючись великим авторитетом серед друзів, він ініціював створення осередків НРУ, Меморіялу, Товариства "Лемківщина" у Львові, поїздок на Лемківську "Ватру". Він був незмінним і діяльним членом Правління товариства та Президії СФЛ, автором Статуту товариства, матеріялів двох Світових конґресів СФЛ та книжки "Трагедія Лемківщини в XX столітті".

Гостинна хата Іллі Чулика завжди була відчинена для друзів, де постійно проходили дискусії про майбутнє України та Лемківщини.

Тяжко, коли втрачаєш вірних друзів, і незмірно тяжко, коли назавжди...

Іван Щерба, професор
Відповідальний секретар СФУЛО
Юліан Френчко,
Голова Контрольної Комісії СФУЛО
Олександр Венгринович,
Голова Всеукраїнського
Товариства "Лемківщина"

КОЛЯДА 2001-2002 р. СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ (продовження)

5-ий ВІДДІЛ ООЛ, ІРВІНҐТОН, Н.Дж.

250.00 дол. — Л. і О. Кузьмак;

по 100.00 дол. — Кредитова Кооператива "Самопоміч, Д. і М. Литвин, С. і А. Малиняк;

по 50.00 дол. — С. Пузик, С. Василишин, Ю. і І. Хухра, М. і А. Козюпа, Т. Василик, І. і А. Войтович, М. Мак, М. Пиж, Ю. Ґбур, С. Бігуняк;

по 40.00 дол. — І. Сорока, В. і Е. Маркусь, М. Гривна;

по 30.00 дол. — М. і Г. Цьок, М. Ільчишин;

по 20.00 дол. — В. Кульматицький, С. Сталений, М. Медюх;

10.00 дол. — Александер Палюх.

17-ий ВІДДІЛ ООЛ, РОЧЕСТЕР, Н. Й.

По 50.00 дол. — Кредитівка "Самопоміч", Paul Harris Funeral Home;

по 25.00 дол. — П. Лещишин, І. Шурин, Р. Куціль, Я. Глушко, Т. Белей;

Згідно з журналістичною практикою, редакція приймає тільки оригінали статтей чи дописів. Статті, які були вислані/надруковані в інших журналах чи часописах не будемо поміщувати.

Редакція не приймає матеріялів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Присланні матеріяли редакція не повертає.

Статті підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати неввічливих, образливих для кого-небудь висловів.

Передрук матеріялів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.

Адреса: "LEMKIVSHCHYNA" Magazine, P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

"LEMKIVSHCHYNA" Magazine is published quarterly by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Subscription Rate, in the United States of America **$15.00** per year (Bulk mail), in countries other than U.S., annual subscription is **$16.00** in U.S. currency; single copy: **US $3.75**.

Квартальник "ЛЕМКІВЩИНА" видає Організація Оборони Лемківщини в Америці.
Адреса: P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Річна передплата: в США **15.00 ам. дол.** звичайною поштою; в країнах поза межами США **16.00 ам. дол.** річно; ціна поодинокого числа **3.75 дол.**

по 20.00 дол. — М. і У. Баб'юк, В. Корнило, М. Корнило, Л. і О. Захарків;

по 15.00 дол. — Е. С. Адамчук, д-р І. Адамчук, І. Адамчук;

по 10.00 дол. — В. Шурин, В. Цап, О. Бєлка Шурин, Л. Лаба, Е. Кулик, І. Лазар, В. Зборовський, В. Рабарський, Й. Тимоц, А. Харамбура, А. Ільчишин, М. Лиляк, М. Єйна, М. Маславський, Н. Мазурчак, В. Білан, Л. Ґалуга, Г. Павличко, А. Притискач, І. Лялюк, О. Червінська, Л. Хархаліс;

по 5.00 дол. — П. Дзюба, М. Лавчук, Л. Білик, Я. Тимчишин, Ф. Вовкович, С. Ольшанський, Мельник, І. Корнило, Т. Коваль, С. Кобасовський, Д. Горбусь, Б. Богдан, В. Калинич, В. Гринчишин, В. Буник, Д. Бездух, А. Кісіль, М. і Д. Лесів, В. Івасів, В. Ґлушко, Р. Шпак, М. Литвинець, Б. Хомяк, Б. Захарчишин.

Усім жертводавцям і збірщикам щиро дякуємо!

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Анни Німець** з роду Пийко (Торонто, Канада), на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина" склав **50.00 дол. Павло Німець**.

Сердечно дякуємо, а родині покійної складаємо щирі співчуття.

Адміністрація ж. "Лемківщина"

Час біжить...

Чи ви відновили передплату на журнал "Лемківщина"?

Якщо ні, зробіть це сьогодні!

Time is running out on your subscription to "Lemkivshchyna" magazine...
To avoid any interruption in service, simply complete and mail the card below today.

ACT NOW!

Річна передплата в США — $15.00 — Annual subscription in the USA

✂----------

Please start/continue my subscription to "Lemkivshchyna" magazine.

Enclosed is a check for $_____ to cover my subscription for years _____.

NAME _____

ADDRESS _____

_____

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

PRSRT STD.
U. S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No.937

http://lemko.org

Digitally signed by http://lemko.org
DN: cn=http://lemko.org, o=Walter Maksimovich, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.01.02 22:40:05 -05'00'

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ..... 30.00 ам. дол.
(альбомний формат, тверда оправа)

АННАЛИ, Ч. 4. Матеріяли про Лемківщину ..... 15.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)

АННАЛИ, Ч. 5. Матеріяли-документи про Лемківщину ..... 20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)

АННАЛИ, Ч. 6. Матеріяли-документи про акцію "Вісла" ..... 20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 267 стор.)

Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість ..... 10.00 ам. дол.
(тверда, кольорова оправа, 264 стор.)

Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ ..... 25.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 490 стор.)

"1947". ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА. ..... 20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 648 стор.)

АКЦІЯ "ВІСЛА". ДОКУМЕНТИ ..... 20.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 561)

РІЗЬБЯРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ. ..... 10.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 259)

До замовлення просимо ласкаво додати 3.00 дол. (до кожної книжки) на покриття коштів пересилки.

Замовляти на адресу:

The Lemko Research Foundation, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011

Published by ***Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc.***
P.O. Box 7, Clifton, New Jersey 07011-0007 USA